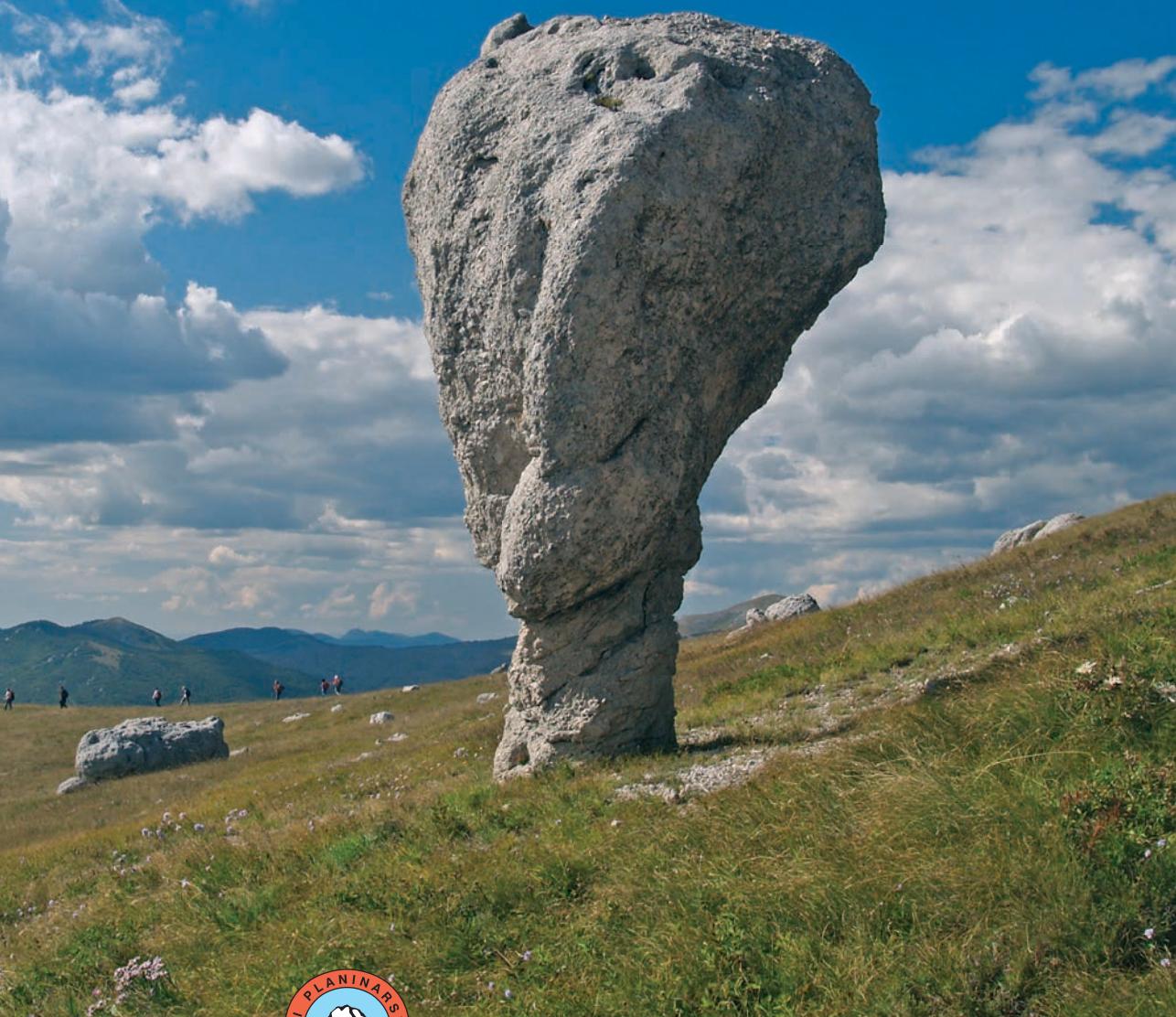
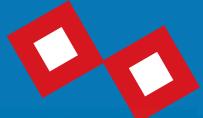

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE 112

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

11

STUDENI
2020

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Preplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte za zaprimanje članaka, vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisk

Kerschoffset d.o.o.
Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

Preplata

Godišnja preplata za Hrvatsku iznosi 150 kuna. Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Posiv na broj«, treba biti upisan Vaš preplatnički broj.

Godišnja preplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na preplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 15 kuna (+ poštارина).

Vaš preplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se preplatiti

Zainteresirani za preplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (uredhps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu preplatnika.

Godišnja preplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi preplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Preplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini preplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za preplatu, a preplatnicima pravnim osobama računi.

Sadržaj

Članci

- 472** **Planinarska zbirka Samoborskog muzeja**

Zrinka Kušer

- 479** **Ivica Sudnik – osnivač Planinarskog muzeja u Samoboru**

Zrinka Kušer

- 481** **Planinarski izazovi na Rabu i susjednim otocima**

Ivo Olip

- 488** **Kosinjski vrh**

Ivan Mance

- 494** **Speleološka ekspedicija Crnopac 2020.**

Lea Ovčarić

- 499** **Još o Medvedgradu – kada je i kako zapravo uništen?**

Hrvoje Malinar

- 502** **Kad je suha strmina, uspon na Kremen je milina**

Željko Brdal

- 506** **Samoča joj lijepo pristaje**

Clara Jasna Žagar

Tema broja

Planinarska zbirka Samoborskog muzeja

Naslovnica

Marsovac na Poštaku,
foto: Alan Čaplar

Rubrike

- 510** **Planinarski kalendar**

- 512** **Planinarska faleristika:**
Planinarske značke

- 514** **In memoriam:** Krunoslav Hornung, Mario Schiavato

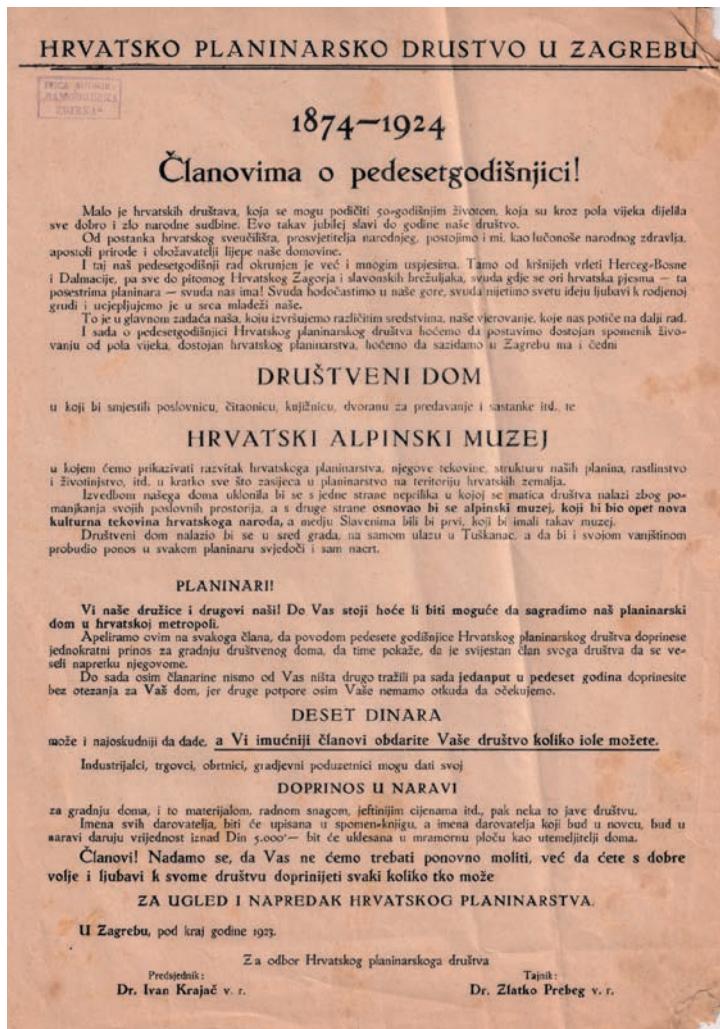
- 516** **Vijesti:** Legendarni planinar Branko Blažević iz Mrkopljia navršio 100 godina života, 51. godišnja skupština Europske pješačke asocijacije, Dostojanstveno i lijepo na Svetom brdu

Planinarska zbirk Samoborskog muzeja

Zrinka Kušer, Samobor

Davne 1899. u časopisu Hrvatski planinar broj 11 u kratkim je crtama opisan posjet Planinarskom muzeju u slovačkom gradu Popradu 1894., koji je tada imao zavidnu zoološku, botaničku, geološku i planinarsko-geografsku zbirku s nevjerojatnih 15.500

pohranjenih predmeta. Možda je upravo posjet popradskom muzeju u nekome potaknuo zamisao o osnivanju planinarskog muzeja i na ovim prostorima. Ipak, od tada do prve izložbe kojom je predstavljena tradicija hrvatskog planinarstva prošlo je više od dvadeset godina. Prigodna izložba Hrvatskoga planinarskog društva u zagrebačkom Umjetničkom paviljonu organizirana je 1922. Na njoj su mnoštvom izložaka prikazani kulturni dosezi našeg planinarstva. Izložba je bila utoliko vrijednija uzmu li se u obzir teške prilike nakon Prvoga svjetskog rata te društvena i gospodarska nesređenost.

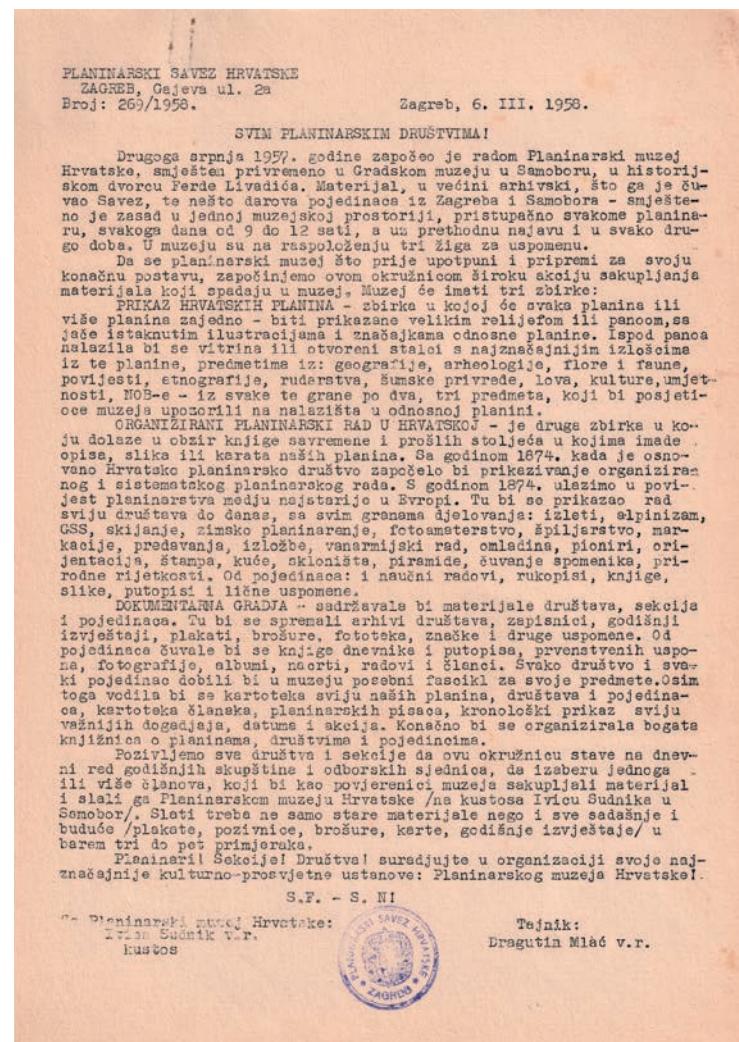

Poziv HPD-a za finansijsku potporu uređenju Društvenog doma i muzeja

donacijama u novcu, materijalu, radnoj snazi i jeftinijim cijenama robe zainteresiranim građanima, društвима, obrtnicima i građevinskim poduzetnicima kako bi se pomogla izgradnja Društvenog doma u kojem bi bila smjeштена čitanica, knjižnica, poslovni prostori, dvorana za predavanje i sastanke te *Hrvatski alpinski muzej!* Planirana lokacija bio je Tuškanac, s jedne strane u centru grada, a opet u prirodi, na krajnjim obroncima Medvednice. Zašto je sve ostalo na papiru, ostat ћe nam neotkriveno. Vjerojatno su se prikupljena sredstva usmjerila na Tomislavov dom na Sljemenu, koji je u to vrijeme bio u fokusu djelovanja HPD-a, pa je ideja o osnivanju planinarskog muzeja na neko vrijeme odgođena.

Vjesnik piše o Muzeju 11. 10. 1956.

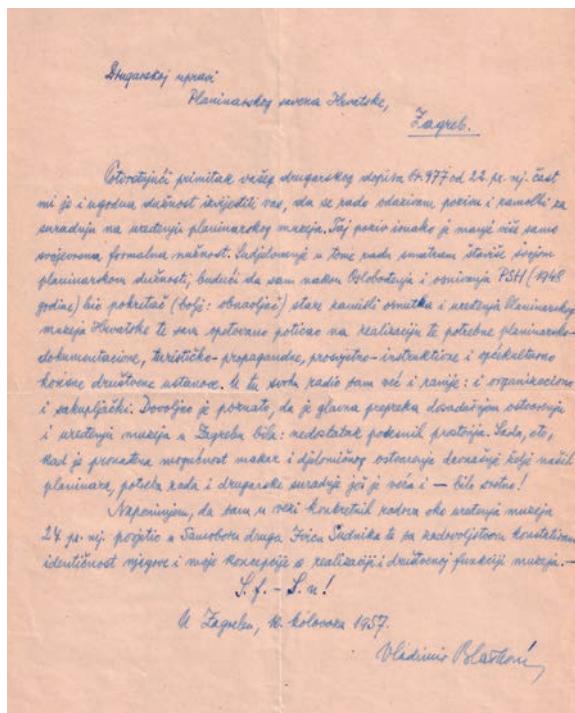
Poziv za sakupljanje materijala za Muzej

Tek 1935., na prijedlog Zlatka Prebega, tadašnjeg potpredsjednika HPD-a, Upravni odbor donio je odluku o sakupljanju predmeta za prvi hrvatski planinarski muzej. Čitava akcija sakupljanja, odabira i čuvanja predmeta povjerena je botaničaru Franu Kušanu, koji je 1967., tridesetak godina poslije, potaknuo osnivanje Velebitskoga botaničkog vrta, i Slavku Hitzthaleru, poznatom planinaru-fotografu. Njih su dvojica izradili program rada i raspored zbirku budućega muzeja. Iste godine stиже donacija biologa Milutina Radovanovića, kustosa zoološkog odjela Zemaljskog muzeja u Sarajevu, u vidu nekoliko vrsta prepariranih vodozemaca, guštera i zmija (daždevnjak, sljepić, poskok,

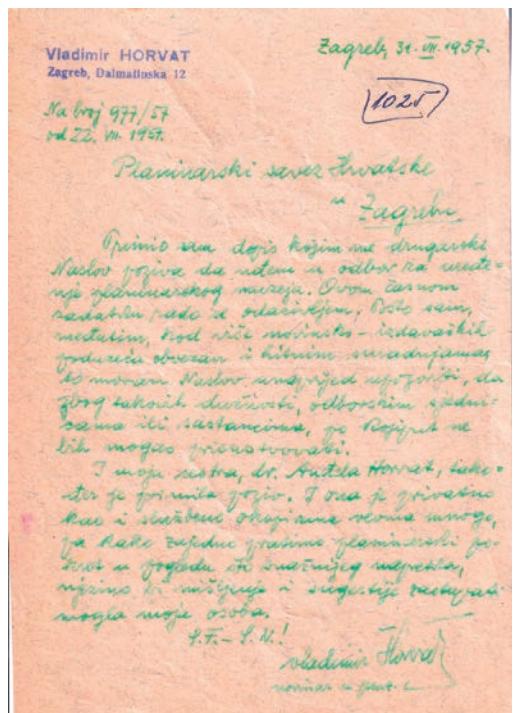
Muzej pedesetih godina 20. stoljeća

smuk, bjelouška i dr.), a planinar Dušan Jakšić poklanja svoju prebogatu botaničku zbirku koju je sakupio obilazeći planine Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Slovenije, Švedske i Norveške.

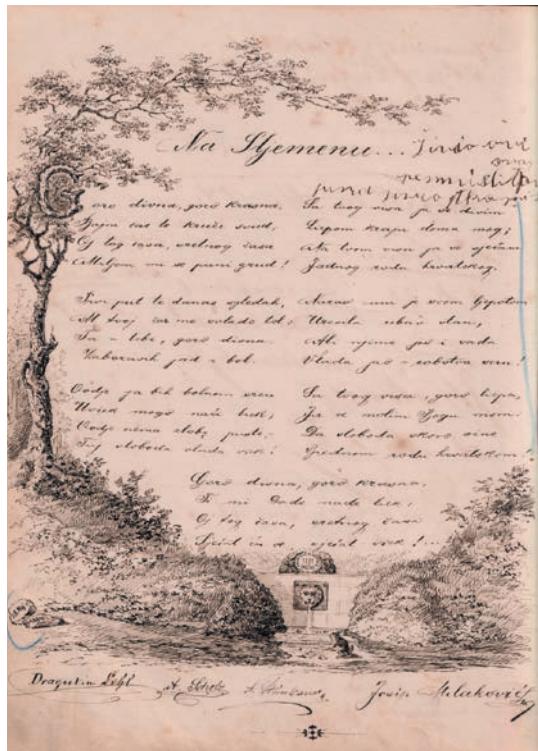

Na savjetovanju Planinarskog saveza Hrvatske 27. studenoga 1949. prof. Vladimir Blašković predložio je osnivanje planinarskog muzeja u Zagrebu. Savez ga je ovlastio da otpočne s organizacijskim radovima u vezi s osnivanjem te prikupljanjem svega što bi moglo biti korisno i zanimljivo za budući muzej. U tome je radu bila potrebna suradnja sveopće kulturne javnosti, muzeološka pomoć te pomoć mnogih znanstvenih radnika i stručnjaka. Muzej je trebao biti otvoren 1954., kada bi se proslavila osamdeseta godišnjica hrvatskog organiziranog planinarstva. Unatoč volji, želji i upornim nastojanjima entuzijasta, muzej ipak nije bilo moguće otvoriti u Zagrebu, zbog nedostatka i opće oskudice prostora.

Godine 1956. Samoborski muzej, koji je tada, predvođen osnivačem Ivicom Sudnikom, već sedam godina provodio aktivnu politiku sabiranja, nabave i otkupa kulturno-povijesnoga blaga samoborskoga kraja, bio je voljan pružiti dio muzejskog prostora za čuvanje, izlaganje i sređivanje planinarskog materijala. Iste je godine prof. Blašković iz Slavonskog Broda dopremio

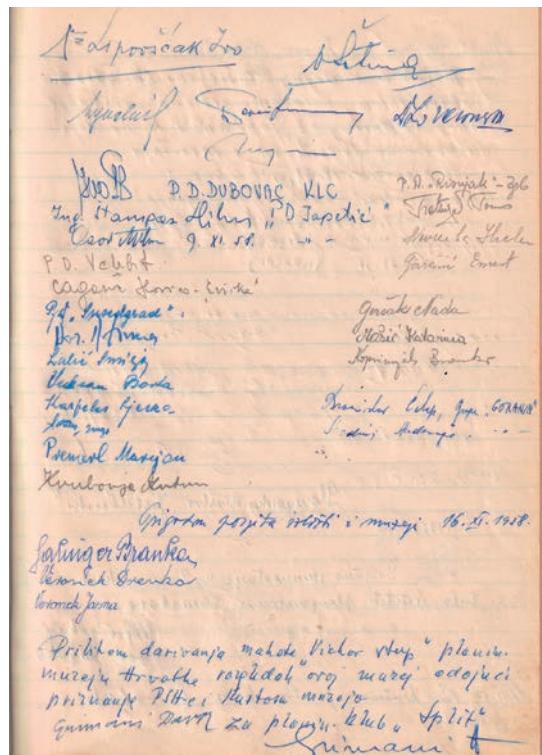
Pristanak Vladimira Blaškovića (lijevo) i Vladimira Horvata (desno) za članstvo u Odboru za Muzej

Stranice Upisne knjige Gradske kuće na Sljemenu s Milakovićevim stihovima

otkupljenu ostavštinu Dragutina i Miroslava Hirtza, koja se sastojala od neobjavljenih rukopisa, tiskanih rariteta, autobiografskih bilježaka i velikog broja fotografija dr. Radivoja Simonovića te je 1958. u ime PSH-a predao planinarskoj zbirci Samoborskog muzeja. To je blago i danas neprocjenjiv izvor podataka te osnova kako za ostvarene projekte Samoborskog muzeja tako i za one u nastajanju i začetku.

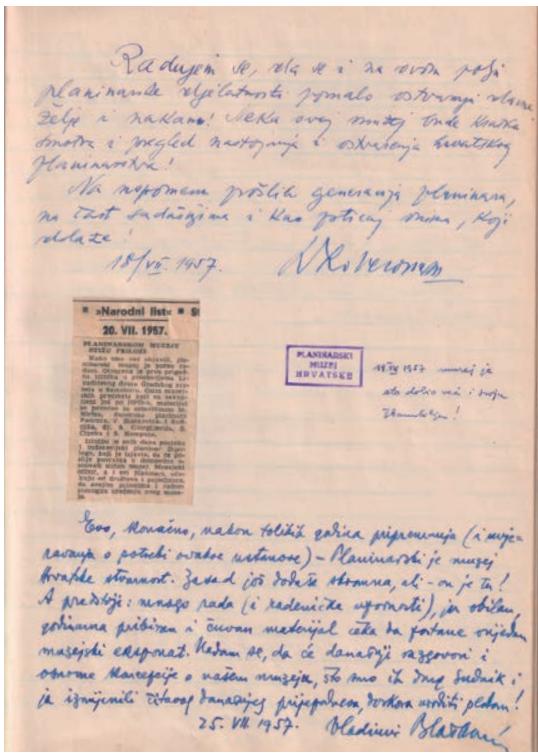
Planinarska zbarka u Samoborskom muzeju otvorila je svoja vrata za posjetitelje 2. srpnja 1957., nazvana tada *Planinarski muzej Hrvatske*, iako u tom obliku nikada nije zaživjela. Do danas je ostala velik dio Samoborskog muzeja, nedavno i službeno proglašena jednom od zbirki, kako bi se napokon počelo s njezinom digitalizacijom, sređivanjem i eventualnim povećavanjem putem darovanja, otkupa i dr. U Odbor za sakupljanje materijala i uređenje *Planinarskog muzeja* PSH je 22. srpnja 1957. pozvao sljedeće stručnjake: Andželu Horvat, dr. Ivu Lipovšćaku, koji je na prvom sastanku Odbora održanom 30. kolovoza 1957. predsjedavao, zatim Vladimira

Stranica iz Knjige utisaka i posjetnika Planinarskog muzeja Hrvatske

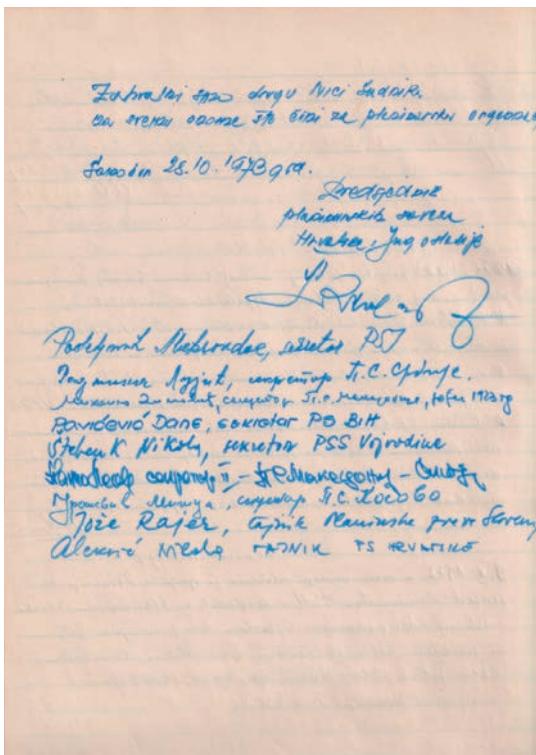
Horvata, Ivicu Sudnika, dr. Lelju Dobronić i prof. Vladimira Blaškovića.

Ivica Sudnik upisao je u *Knjigu utisaka i posjetnika Planinarskog muzeja Hrvatske* sljedeće: *U utorak, 2. srpnja 1957. nakon kratkog upoznavanja i sredjivanja gradiva - postavili smo u prizemnoj dvorani Gradskog muzeja u Samoboru, u historijskom Livadićevom dvorcu prvu »prigodnu izložbu« planinarskog muzeja Hrvatske, upotpunivši je našim izlošcima.* Sljedeće je godine poslao okružnicu svim planinarskim društvima i njihovim sekcijama predlažući stavljanje *Planinarskog muzeja* na dnevni red godišnjih skupština i odborskih sjednica te biranje jednog člana koji bi kao povjerenik sakupljao materijal i slao ga *Planinarskom muzeju Hrvatske*. U okružnici napominje kako bi uz stari, arhivski materijal, trebalo slati i nove plakate, brošure, pozivnice, karte, godišnje izvještaje, predmete vezane uz planinarstvo i dr. U *Vijestima Društva mujejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske* iz 1957. Sudnik je pisao kako bi *Planinarski muzej* bio kompleksan muzej svega onoga, što planinar vidi

Upis Vladimira Blaškovića u Knjizi utisaka i posjetnika Muzeja

i doživljava na svojim izletima kroz planine u cilju svog odmora, istraživanja, te kulturnog, estetskog i fizičkog odgoja. Zamislio je Muzej s trima osnovnim zbirkama. Prva bi se zvala Prikaz hrvatskih planina i bila je zamišljena tako da se svaka značajnija planina prikaže reliefom ili panoom s jače naglašenim ilustracijama i istaknutim značajkama te planine. Ispod panoa nalazila bi se vitrina ili otvoreni stalci s izlošcima vezanima uz geografiju, floru, faunu, arheologiju, povijest, etnografiju, rudarstvo, kulturu, umjetnost i dr. dotične planine. Druga zbirka, Organizirani planinarski rad u Hrvatskoj, prikazivala bi povijest planinarstva počevši od najstarijega hrvatskog romana, Zoranićevih Planina, preko djela Gundulića, Palmotića, Vitezovića, Kukuljevića, Vukotinovića i drugih. S godinom 1874. započelo bi prikazivanje organiziranoga i sistematskoga planinarskog rada budući da tada, kao jedno od najstarijih planinarskih društava u Europi, ulazimo u povijest planinarstva. Prikazao bi se rad svih podružnica vezan uz priređivanje izleta, alpinističke uspone, skijaše, zimsko planinarenje,

Zadnji upis u Knjigu utisaka i posjetnika Planinarskog muzeja Hrvatske s potpisom Božidara Škerla

speleologiju, rad s mladima, izdavačku djelatnost, gradnju kuća i skloništa, predavanja, izložbe, spomenike kulture, povijest, prirodne rijetkosti i dr. Treća zbirka Muzeja, Dokumentarna građa, sadržavala bi, primjereno nazivu, dokumentarnu građu planinarskih društava, njihovih sekcija, pa i pojedinaca.

Osim već spomenute ostavštine Hirtz, jedna od prvih predanih stvari za Planinarski muzej Hrvatske bila je knjiga posjetitelja kuće na Sljemenu, u koju su se upisali i neki Samoborci – Oskar Brückner, Marko Cesar, Franjo Bahovec i Robert Wiesner sa suprugom, a Josip Milaković napisao je 18. svibnja 1884. i pjesmu Na Sljemenu:

Goro divna, goro krasna,
Bajni čar te kruži svud;
Oj tog časa, sretnog časa
Miljem mi se puni grud!...

Knjiga utisaka i posjetnika Planinarskog muzeja Hrvatske započinje datumom 28. lipnja 1957. i upisom dopreme i primopredaje ostavštine Hirtz, a završava nakon dvadesetak ispisanih stranica zadnjim upisom 28. listopada

1973. Tada je svoju zahvalu Ivici Sudniku *na svemu onome što čini za planinarsku organizaciju* upisao tadašnji predsjednik planinarskih saveza Hrvatske i Jugoslavije Božidar Škerl. U knjigu su se kao posjetitelji prvi upisali članovi PD-a Japetić: *Kao prvi posjetnici planinarskoga muzeja Hrvatske oduševljeni smo ovom privremenom postavom i obećajemo, da ćemo tu divnu kulturnu ustanovu hrvatskoga planinarstva podupirati i suradjivati koliko god budemo mogli svojim skromnim snagama.* Upisali su se i sljedeći: dr. Georgijević, Branko Lukšić (član alpinističkog odsjeka PDS-a Velebit i član Izvršnog odbora PSH-a), Vladimir Blašković, dr. Ivo Lipovčak, koji je tom prilikom zbirci poklonio dio svojih planinarskih uspomena, članovi PD-a Susedgrad, Risnjak, Željezničar, Jastrebarsko, Dubovac, Orahovica, Zagreb, Bijela gora iz Trebinja i PK-a Split, koji su predvođeni predsjednikom društva Antonom Grimanijem poklonili Muzeju maketu Vickova stupa s Mosora, zatim sudionici orijentacijskih natjecanja, planinari koji su prisustvovali otvorenju kružnoga planinarskog puta *Kroz Samoborsko gorje* i drugi.

Kao poklon Mirka Bothea *Planinarskome muzeju Hrvatske*, u veljači 1959. stižu skije kupljene u Skandinaviji, poput onih koje je koristio Fridtjof Nansen u svojim ekspedicijama po Grenlandu i drugim dijelovima hladnoga sjevera. Vezale su se na cipelu s pomoću kožnih remena, a pri vožnji se koristio samo jedan štap. Skije su izložene u stalnom postavu Samoborskog muzeja. Iste godine Ivica Sudnik boravi dva dana na Kosmaju u blizini Beograda kao delegat HPD-a Japetić i PSH-a na godišnjoj skupštini PSJ-a. Tom je prilikom govorio o *Planinarskom muzeju Hrvatske* te je odlučeno da se na jesen u Samoborskem muzeju održi savezno sayjetovanje planinarskih muzeja, uz prigodnu izložbu.

U Hrvatskoj danas djeluje nekoliko planinarskih zbirki. Osim spomenute planinarske zbirke, koja je odnedavno službena zbirka Samoborskog muzeja, postoji i ona Alpinistička u sastavu Zavičajnog muzeja Ogulin. U njezinom formiranju, kao osnivači, sudjelovali su 1984. HPS i PDS Velebit, a sadrži originalne dokumente (ali i mnoštvo preslika), fotografije, knjige, časopise i predmete vezane uz planinarstvo i početke

alpinizma u Hrvatskoj. Godine 2012. pokrenut je projekt mreže *Muzejskih zbirki slavonskog planinarstva* u mjestima diljem Slavonije, a prva realizacija projekta dogodila se prigodom Martinja u Kutjevu, 10. studenoga 2012. Planinar Mladen Kuka iz PD-a Karlovac prikupio je vrlo vrijednu i zanimljivu građu s ekspedicija te je smjestio u Vili Anžić pokraj Karlovca, a prva faza Planinarskog muzeja Ivanec dovršena je 2017. s idejom promicanja planinarstva kao načina života. Izgradnja Planinarskog muzeja u Ivancu nastavlja se novim fazama, a konačni je cilj *smart muzej* nove generacije.

U Samoborskom muzeju čuva se vrlo bogata planinarska ostavština. Ona uključuje najstarije dokumente o osnivanju HPD-a, prve sjednice, zapisnike... ali i dokumente vezane uz osnivanje mnogih planinarskih podružnica u Hrvatskoj te obilje fotografskog materijala, plakata, pozivnica, čestitaka, časopisa, novinskih izrezaka i knjiga. Kako dokumentacija ne bi tek skupljala prašinu (iako je to neminovno u arhivima starih ustanova), Samoborski muzej nastoji svake godine organizirati jednu izložbu planinarske

Stalni postav Samoborskog muzeja vezan uz sport i planinarstvo

tematike. Godine 2015., u sklopu izložbe o Mirku Kleščiću, u povodu 150. godišnjice njegova rođenja, njegova je planinarska i sportska aktivnost istaknuta na lokalnoj, ali i na državnoj razini. Sljedeće godine obilježili smo 130. godišnjicu rođenja Frana Šukljea, poznatoga hrvatskoga geologa, ali i planinara i sportaša. On se spominje kao utemeljiteljni član HPD-a, član Odbora, potpredsjednik, povjerenik HPD-a za Zagreb te kao aktivan planinar i predavač. Godine 2018., nakon nekoliko godina aktivnog istraživanja, otvorena je izložba o dr. Radivoju Simonoviću. Njegov bogat planinarski život, prikazan na prelijepim fotografijama koje je snimio družeći se s mnogim hrvatskim velikanim onoga doba (Dragutinom i Miroslavom Hirtzom, Josipom Poljakom, Ivanom Gojtanom...), ukrasio je izložbeni prostor Samoborskog muzeja, Muzeja Like u Gospiću i Kneževe palače u Zadru. Osim izložbi, povremeno se u prostoru Muzeja organiziraju predavanja ili predstavljanja knjiga. Tako smo ugostili Piju Peršić, slovensku planinarku-aventuristica, Mateja Perkova, s njegovim poznatim usponima od morske razine do nekog vrha, te neumornoga, aktivnoga, svestranoga i duhovitoga Željka Poljaka, o čijem je prebogatom životu knjigu napisao Eduard Hemar te je

s Alanom Čaplarom 2018. predstavio u povijesnom prostoru Samoborskoga muzeja. I onda je došla 2020. godina, toliko različita od svih dosadašnjih, kada su pred sve nas postavljeni novi izazovi. Umjesto da u prostoru Muzeja obilježimo 145 godina od prvog izleta HPD-a na Oštrc i Plešivici te prisutne zajedno s HPD-om Japetić povedemo na njihov tradicionalni pohod prelijepim Samoborskim gorjem, izložba je zbog pandemije premještena u virtualni svijet. Bez obzira na trenutačnu situaciju, s projektima i idejama nastavljamo i dalje, zahvalni što imamo priliku crpiti informacije iz toliko bogatog izvora planinarskoga arhivskoga gradiva.

U starnom su postavu Samoborskog muzeja, uz već spomenute skije, izložene i planinarske cipele, krplje, dereze, štapovi, planinarski šešir pun značaka i bedževa te mali izbor tiskanog materijala vezanog uz HPD Japetić, društvo koje na ovome prostoru aktivno djeluje već gotovo stotinu godina. Zbog ograničenosti prostora, Muzej ne može izložiti više predmeta, no radi se na konstantnoj obradi postojećeg materijala, sređivanju i izučavanju, kako bi se mogle priređivati tematske izložbe. Jer, kao narod koji je deveti u svijetu osnovao svoje planinarsko društvo, imamo se itekako čime podićiti!

Ivica Sudnik – osnivač Planinarskog muzeja u Samoboru

Ivica Sudnik rodio se 23. listopada 1910. u Samoboru (iako se kao datum rođenja navodi 24. listopada, Sudnik je rođen 23. kasno navečer, a u matične knjige uveden je tek sutradan!), gradu koji je volio, u kojem je živio i radio. Onde je polazio i osnovnu (pučku) školu. Realnu gimnaziju pohadao je u Zagrebu, a potom je u Austriji izučio urarski zanat, gdje odlazi na tzv. vandranje (učenje zanata kod raznih obrtnika kako bi se specijalizirao). Već se s petnaest godina počeo baviti reportažnom fotografijom, dok je one prirodnih i kulturnih ljepota Samobora i okolice izlagao na izložbama u zemlji i inozemstvu. Svoje fotografске radove na temu Samobora objavljuje 1938. u fotomonografiji »Samobor«, u vlastitoj nakladi. Svaku fotografiju popratio je citatom iz djela poznatih pisaca. Bio je dugogodišnji član Fotokluba Zagreb, a fotografiranju je poučavao i poznatog Tošu Dapca, osnivača i glavnog predstavnika »Zagrebačke škole umjetničke fotografije«. Za svoju fotografiju »Seljaci na dogovoru« Sudnik osvaja nagradu na 8. međunarodnom salonu fotografije u Bostonu 1939.

Svoje tri zbirke, koje će s vremenom postati temelj Samoborskog muzeja, osnovao je još prije 1930. S petnaest godina, 1925., osniva zbirku »Samoborska bibliografija«, svjestan velike važnosti dokumentacije i baze podataka. Na kartice je upisivao knjige, brošure, članke iz novina i časopise, rukopise i predavanja u kojima je spominjao Samobor i Samoborce; djela Samoboraca; djela tiskana ili pisana u Samoboru; glazbena djela Samoboraca, djela posvećena Samoboru ili nastala u Samoboru. Usto je, koliko su mu to novčane prilike dopuštale, nabavljao spomenutu literaturu za buduću muzejsku knjižnicu. S vremenom je ta zbirka dopunjena naslovom »Moja bibliografija i literatura«, u koju je bilježio svoje članke, osvrte, kritike, obrađene teme iz povijesti objavljene u novinama, časopisima ili emitirane na radiju. Godine 1928. osnovao je zbirku »Samoborska kronika«. U nju je ušlo sve ono što je marljivo bilježio perom ili fotoaparatom, a odnosilo se na događanja u Samoboru. Tisuće snimljenih fotografija i stotinjak debelih knjiga s novinskim člancima, dnevnicima rada i dr. izvor su sadašnjim i budućim istraživačima povijesti svakodnevice Samobora. Treća zbirka zvala se »Samoborske starine«. Kao zanesen i strastven sakupljač kulturnoga i povijesnog blaga, Sudnik se nije ograničio samo na djela velike umjetničke vrijednosti, već je bio vrijednost i u malim, naoko bezvrijednim predmetima, kao što su to uporabni predmeti seoskog domaćinstva, stara knjiga, posuda, čaša, sveta sličica... Sve je to ulazilo u zbirku samoborskih starina. Bili su to ujedno i prvi eksponati budućih muzejskih

Ivica Sudnik u knjižnici Samoborskog muzeja

zbirki – etnološke, arheološke, povjesne, umjetničke... Njegova je sakupljačka djelatnost potrajala do duboko u starost. Tako je od propadanja i nestanka spasio mnoga djela naše baštine.

Godine 1949. otvoren je Samoborski muzej, zaslužom Ivice Sudnika i dr. Stjepana Oreškovića. Njih su dvojica obavili velik dio stručnih i organizacijskih poslova na formiranju fundusa zbirki te osiguranju prostora za stalni postav Muzeja. Sudnik je Muzeju darovao prvih tridesetak predmeta za etnografsku zbirku, a budući da u prve dvije godine nije dobivao sredstva, mnoge je etnografske predmete otkupio vlastitim novcem. Svoju osobnu zbirku Sudnik 1984. poklanja Samoborskemu muzeju, a za njegov doprinos prikupljanju, sortiranju i predstavljanju svega što se zbivalo na svim mogućim područjima djelovanja prirode i čovjeka na samoborskom području, godine 1986. dodijeljena mu je nagrada »Pavao Ritter Vitezović«, koju dodjeljuje Hrvatsko muzejsko društvo. Bio je direktor Muzeja od osnutka do 1981. Tada postaje savjetnikom Muzeja i ostaje u tom svojstvu sve do svoje smrti 24. rujna 2002.

Velika je njegova zasluga za povijest sporta. Radio je na oživljavanju skijaškoga i sanjkaškog sporta, a njegovim je nastojanjem u Samoboru uređena

Samoborski muzej sa spomenikom Ivici Sudniku

sanjkaška staza u skladu s olimpijskim propisima. Sanjkaški savez Hrvatske imao je šezdesetih godina prošlog stoljeća sjedište u Samoboru (Sudnik mu je 1962. bio prvi predsjednik!). Od 1991. član je i Hrvatskoga olimpijskog odbora, a u suradnji s HPS-om došlo je 1957. do osnivanja Planinarskog muzeja Hrvatske. Ivica Sudnik bio je aktivni planinar. Od

1925. član je HPD-a Japetić, čiji je od 1953. do 1982. bio i predsjednik. Zaslužan je za izgradnju planinarskog doma na Velikom dolu, koji od 2005. nosi njegovo ime. Aktivno sudjeluje i u radu HPS-a (tada PSH-a), bio je član uprave te predsjednik Komisije za povijest planinarstva, a među inicijatorima je Muzeja planinarstva u Ogulinu. Godine 1962. primio je Zlatni znak PSH-a. Unutar HPD-a Japetić osniva 1931. sanjkašku sekciju i priređuje prvo skijaško prvenstvo Samobora. Bio je član uprave Saveza za fizičku kulturu Hrvatske i njegove Komisije za povijest sporta.

Otrprilike kada se počeo baviti fotografijom, počeо je i s izvjestiteljskim novinarstvom, kao dopisnik tadašnjega Hrvatskog dnevnika, za koji je izyeštavao s Olimpijskih igara u Berlinu 1936. Radeći kao muzealac, piše i uređuje brojne kataloge i publikacije koje su pratile izložbe Samoborskog muzeja. O povijesti planinarstva piše u časopisu Hrvatski planinar, a o povijesti sporta u časopisu Povijest hrvatskog sporta Hrvatskoga olimpijskog odbora. Dobitnik je Reda Danice hrvatske s likom Franje Bučara 1999.

Na rodnoj kući u Samoboru, u Perkovčevoj 10, postavljena mu je 2004. spomen-ploča, rad akademске kiparice Irene Podvorac, a kip ispred Muzeja postavljen je 2007. i rad je akademskoga kipara Petra Ujevića. Objavio je tisuće članaka, prikaza i povijesnih crtica, a nekoliko radova tiskano je u obliku zasebnih knjiga. Dokraj je ostao vjeran svome Samoboru, kojemu je ostavio sve što je imao.

Ivica Sudnik na svečanosti Planinarskog saveza Hrvatske 1974.

Planinarski izazovi na Rabu i susjednim otocima

Ivo Olip, Rab

Planinarstvo na otoku Rabu ima dugu tradiciju. Trasiranje i uređivanje planinarskih staza započelo je s osnivanjem PD-a Kamenjak u Rabu u ranim tridesetim godinama prošlog stoljeća. Rijetke sačuvane fotografije svjedoče o graditeljskom umijeću prvih rapskih planinara. Na slikama se vide uredne pasice, stube i odmorište s vidilicom na stazi prema Kamenjaku. Bila je to uređena staza između dvaju suhozida, takozvana karala od Sv. Damjana prema Srednjaku.

Malo poslije, dolaskom ing. Ante Premužića na otok, počelo se planski pristupati obnovi tradicionalnih pastirskih te trasiranju novih namjenskih staza. Premužić je bio vizionar i po pripremi i trasiranju putova, ne samo po gradnji. Najprije

je u razgovoru s najstarijim žiteljima otoka ucrtao sve tradicionalne, djelomično i napuštene staze i putove, koji su povezivali naselja, odnosno zaselke sa šumama, poljima, pašnjacima i kamenjarom iznad njih. Slijedila je provjera vlasništva. Bilo je crkvenoga, kotarskoga, zadružnoga i privatnoga. Tada bi šumari započeli pregovore s vlasnicima. Razmatrali su se interesi i potrebe. Začudo, postojao je neki red, kakav danas toliko nedostaje.

Slike u katastru otkrivaju da ing. Premužić većim dijelom nije počeo graditi stazu dok planirana trasa nije bila čista, dok nije imala svoj katastarski broj. Danas takvo rješenje nemaju ni neke glavne otočne prometnice.

Što se tiče poimanja planinarskih staza, mi smo Rabljani u posebnom položaju. Naš je

Vidik s rapskog Kamenjaka prema Golum otoku i Sv. Grguru

Premužićeva staza od Mundanija prema Kamenjaku (u daljini grad Rab)

prirodni planinarski zavičaj Velebit. S pogledom na njegove sunčane, snježne ili burne vrhove budimo se i odlazimo na počinak. Naše staze u planinu počinju na samoj morskoj obali. To

su predivne staze. Od Zavratnice preko Turskih vrata na Alan, od Stinice, Živih Bunara za Vele Brisnice, pa od Cesarice preko Sinokosa do Mliništa. Kad smo obnovili svoj PD Kamenjak, shvatili smo da trebamo markacijama obilježiti i svoje otočne staze. Poduzeli smo mnogo akcija, i vrlo su brzo na novim zemljovidima Raba našle svoje mjesto i planinarske staze. Međutim, s našim sve češćim izletima u druga gorja, kao i s posjetima planinara s kopna, nastupilo je svojevrsno otrježnjenje: nisu i ne mogu sve staze biti planinarske.

Staze uz more, po šumi i pašnjacima šetnice su, dakle staze rekreativnoga karaktera. Naziv »planinarski put« proizlazi iz riječi »planina«, a planine se razlikuju po visini, terenu, strukturi, obliku, građi... Hodanje planinarskim putovima zahtjevnije je od hodanja pješačkim šetnicama. Planinarenje iziskuje odgovarajuću opremu, tjelesnu spremnost i poznavanje terena.

Obilježje koje su članovi PD-a Kamenjak 2010. izgradili na najvišem vrhu otoka Raba

Najatraktivniji planinarski put na našem malom otoku jest uzdužna »Rapska transverzala« koja se proteže dominantnim krševitim grebenom iznad Velebitskoga kanala, od sjeverozapada prema jugoistoku. Na taj se uzdužni put može stići nekim od četiriju markiranih prilaza iz unutrašnjosti otoka. Cijeli je put dugačak malo više od 36 kilometara i nije nimalo bezazlen. Treba svaldati više od tisuću metara visinske razlike jer ima nekoliko spustova do morske razine i ponovnih uspona na vršni greben. Trasa je oblikovana kombiniranjem starih pastirskih staza i uvažavanjem zahtjeva vlasnika zemljišta da se izbjegnu ograđeni pašnjaci. Zahtjevnost staze, koja je prema Wandermagazinu uvrštena među deset najatraktivnijih planinarskih staza u Europi, posljedica je razvedenosti i strukture terena. Planinare tako dočekuju dijelovi uređene staze s pasicom, šume bora i hrasta crnike, ljuti krš sa škrapama, sipari, livada s točilima, litice, stari karali između dvaju suhozida. Put prolazi preko više od osamdeset, većim dijelom ruševnih suhozida, koji ukazuju na vjekovnu borbu stanovništva

za bolji životni prostor. S vrhova Kamenjaka (405 m), Srednjaka (331 m) i Zvonica (242 m), kao i s čitavoga vršnog grebena Tinjaroše, pružaju se divni vidici na Velebit, Velebitski kanal i otoke nadomak Rabu.

Uz put ima zanimljivih geoloških pojava. Oduševit će vas pješčana uvala Mag, prijelomi u stijeni u uvali Vadiškali, jame i prirodni volti ispod Srednjaka, napušteni pašnjaci ispod sipara na Krklantu, ljuti krš podno Kamenjaka, kao i zelena Fruga okružena stoljetnom šumom, sa svojom lokvom i lopočima. Put je prohodan i zanimljiv u svako godišnje doba. Zimi često vlada burno ozračje, puno eteričnih ulja i soli. To je idealno vrijeme za kardiovaskularne i astmatične bolesnike. Proljeća s buđenjem i cvatom raznolikog bilja znaju biti nezaboravna. Ljeto nas u dugim danima zna uloviti u istraživanju uvala ili uživanju u izlascima i zalascima sunca. A tek jesen! Boje iz snova! Čarobna kombinacija s geološkom raznolikošću otoka.

Kako je uzdužna staza, pogotovo za veće planinarske skupine, prilično duga, markirana

Tomašićeva vidilice iz 30-ih godina,
kada je građena staza na vrh Raba

Stijene na Rabu

su četiri poprečna prilaza. Prvi je prilaz Grpe – Pantunja – Vadišaka, drugi Banjol – Sv. Damjan – Srednjak, treći Rab – Šćerbi – vrh Kamenjak, a četvrti Matkići – Fruga. Staze su markirane i označene prema standardima HPS-a. Otočne planinarske staze imaju broj 400.

Iz iskustva znamo da aktivnost udruge ovisi u najvećoj mjeri o trenutačnom entuzijazmu pojedinaca, o njihovoj volji i interesu. Naše, prije dvadesetak godina ponovno rođeno društvo, ima još uvijek te početne energije. Osim svih stalnih aktivnosti, imamo i planove s našim stazama. Uspiju li nastojanja za uređenjem planinarske kuće u šumi Dundo, poprečnu stazu Fruga – Supetarska Draga – Vrsi – Kampor – Kalifront dužine više od 6 kilometara, koja znatnim dijelom prati Premužićeve staze, uredit ćemo kao planinarsku stazu. Cilj nam je obnoviti i spojiti dijelove Premužićeve staze. Stoga često poduzimamo radne akcije. U potrazi smo za arhivskom građom o trasiranju i planovima šumarije, čiji je zaposlenik bio ing. Ante Premužić. Ne zapostavljamo ni njegove suradnike, koji su nastavili njegov rad kada je on bio premješten na druga mjesta. Jedan je od njih Mate Čepernic, porijeklom sa Cresa.

Želimo zaštititi svoje karale i Premužićevu stazu kao kulturno blago. Razgovarali smo i o organizaciji Premužićevih dana na Rabu, kao i o postavljanju spomen-obilježja tom vizionaru. Da bismo kompletirali priču o stazama otoka Raba, treba učiniti još nešto: educirati vodiče, jer posjetitelji, pogotovo planinari, radoznali su i puni pitanja. Bez vodiča koji zna odgovor na pitanje o botanici, geologiji, povijesti, etnologiji ili arheologiji i najljepše su staze nekako prazne, nedorečene.

Planinarima i svim prirodnjacima preporučujemo, radi lakšeg snalaženja u prostoru i informacija o pojedinim lokalitetima, planinarske karte otoka Raba (HGSS, 2019. i SMAND, otok Rab 20A, 2017.). Treba napomenuti da zbog radnih akcija otočnih planinara na obnovi i spajanju dijelova staza te zbog nerazumijevanja pojedinih vlasnika terena, povremeno dolazi do pomicanja trase koja možda još nisu uvedena u novija izdanja zemljovida. Za sve dodatne informacije najbolje je kontaktirati PD Kamenjak iz Raba.

Za kraj, ako planirate duži boravak na otoku Rabu, dobro je znati da na otoku, osim markiranoga grebenskog puta i četiriju markiranih pristupnih putova, postoji još više od stotinu kilometara drugih putova. To su šetnice, pastirske, seoske, lovačke, šumarske te ostale staze. S više od 150 km različitih staza, prirodnjaci otoka Raba s pravom čvrsto stoje iza projekta »Jedan otok – jedna staza«.

Otok Goli

Posjet Rabu uvijek vrijedi upotpuniti izletima na susjedne otoke Goli, Sveti Grgur i Prvić, koji također nude mnogošto zanimljivo za planinare.

Na Goli su otok već nakon prvih godina zatvaranja kazneno-popravne ustanove počeli dolaziti značajniji posjetitelji. Ubrzo se pročulo da nisu zanimljivi samo napušteni i danas devastirani objekti uz obalu, nego i otok u cijelini. Skupine planinara, najviše iz Slovenije i Hrvatske, počele su obilaziti unutrašnjost i najviše vrhove. Bilo je i trekkinga i orijentacijskih utrka.

Osim puta između Vele Drage, uvale Tetine i uvale Melne, dugog oko 5 km, postoje još i brojne stražarske, odnosno pastirske staze na sve najistaknutije grebene otoka, duge oko 7 km.

Uspon prema vrhu Svetog Grgura

DARKO MOHAR

Najzanimljiviji su kršni i stjenoviti dio od rta Sajara (jedn. Sajaro) i čitav sjeveroistočni greben. Između Vele Drage i Galebovih otoka pa do Male Senjske uvale postoje djelomično uređene staze, a put djelomično ide i kroz kameno bespuće. Budući da na otoku nema šume, cijeli se otok odlikuje širokim vidicima na morsko plavetnilo. Najzanimljivija je kružna planinarska staza, koja počinje otprilike u sredini otoka, prati put prema

istoku, penje se na najviši vrh Gradinu (227 m) te se grebenom ispod Belog brda (146 m) vraća u smjeru zapada. Ta je staza duga oko 4 km. Zanimljivosti uza stazu jesu rovovi, grudobrani, stražarnice i bunkeri. Cjelokupna priča Golog otoka dostatna je za jedan jako sadržajan jednodnevni izlet. Takav izlet najbolje je poduzeti izvan glavne turističke sezone, kada nema gužve.

Nadomak vrha Golog otoka

DARKO MOHAR

Prizor sa Svetoga Grgura

Otok Sveti Grgur

Nenaseljen otok Sveti Grgur, poznat je, kao i Goli, po zatvorima iz vremena Informbiroa. Sjeverna je strana gola i stjenovita. Sredina otoka većinom je obrasla kaduljom, a južni je dio šumovit i jedva prohodan. Najbolji su prilazi sa zapadne i istočne strane.

Na otoku je mnogo pastirskih i lovačkih staza. Ima tu i napuštenih puteljaka između

bunkera i sve ruševnijih zatvorskih zdanja. Najzanimljiviji je doživljaj zahtjevan trekking po stjenovitom sjevernom dijelu otoka, gdje ima jedva prohodnih kamina, polica usred sipara i stijena te prirodnih otvora. Osamdesetih godina prošlog stoljeća na tome su dijelu alpinisti PD-a Ljubljana-Matica iz Slovenije uvježbavali priječenje nekompaktnog stjenovitog terena prije ekspedicije u Patagoniju. Za alpiniste je izazovan

Krš Prvića i more

ulazak u stijenu s razine mora. Južni je dio šumovit i zarastao u gusto grmlje. Ali i ondje ima staza, pogotovo lovačkih, a i na uzvisini oko obiju lokava.

Sveti Grgur izazovan je za planinare jer je teško prohodan, raznolik i ima mnogo zahtjevnih mjestra. Oko 12 km staza nipošto nije premalo za jednodnevni izlet.

Otok Prvić

Prvić je najudaljeniji i najveći od navedenih triju nenaseljenih otoka u rapskom susjedstvu, ali ipak zanimljivo odredište za jednodnevne izlete planinara stacioniranih na Rabu.

Nema izrazitih vrhova, iako je njegov vršni dio viši od susjednih otoka. Proteže se u smjeru

sjeverozapad – jugoistok od Stražice do rta Šila, u dužini od 7,5 km, a najveća je visina 356 m. Jedini je pristup iz sjeverozapadnog dijela otoka, uz rivu svjetionika. Za pješačenje su prikladne uzdužna pastirska staza po sredini otoka te nekoliko grebenskih staza na sjeveru, koje su nastale radi ispaše ovaca.

Pješačenje po našem najvećem nenaseljenom i ujedno najburnijem otoku jako je dojmljivo, pa tako već i sam ulazak na visoravan, s rubnim, neizrazitim vrhovima. Na sjeveru su divovske klisure i stijene visoke i do 300 metara.

Prvić je predivan u vrijeme cvatnje kadulje. Tada cijela visoravan vijori u ljubičastim cvatovima. Otok je strogo zaštićen kao ornitološki i botanički rezervat.

Put prema vrhu Prvića

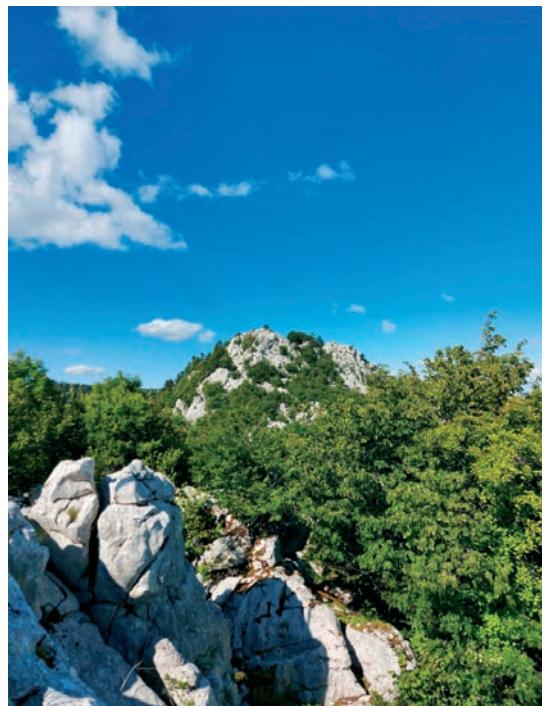
Kosinjski vrh

Ivan Mance, Zagreb

Potaknut činjenicom da Hrvatski planinarski savez i po uzoru na njega drugi planinarski portali Kosinjski vrh nazivaju Korenskim vrhom, pozicioniraju ga na Kuterevsku kosu i pridodaju mjestu Kuterevu, ovdje donosim kartografsku analizu na 13 povijesnih karata, koje pak govore drugačije.

Članak objavljen 2016. u listu Hrvatsko slovo započeo sam riječima: »Kosinj, Kosin, Cosin, Khesin, Rhesin, Rheisin, Rusin, Rheissin, Kusin, Cossin, Cuchin, Kasin samo su neki od kartografskih toponima koji se pojavljuju u mojoj kartografskoj analizi (prvoj i najopsežnijoj do sada) pojavnosti Kosinja na kartama 16. – 20. stoljeća, a objavljenoj u mojoj knjizi: Kosinj – izvorište hrvatske tiskane riječi, Split, 2013.«.

Riječ je doslovno o više od 15 verzija toponima u kojima se Kosinj pojavljuje na kartama od 16. do 20. stoljeća. Zašto je tome tako? Različiti su autori u to vrijeme dolazili s različitim govornih područja (Nijemci, Mađari, Talijani itd.) te su na različite načine, više ili manje uspješno, čitali i

IVAN MANCE

Kosinjski vrh, pogled s Kalić-stijene

Vidik s Kalić-stijene na meandar rijeke Like

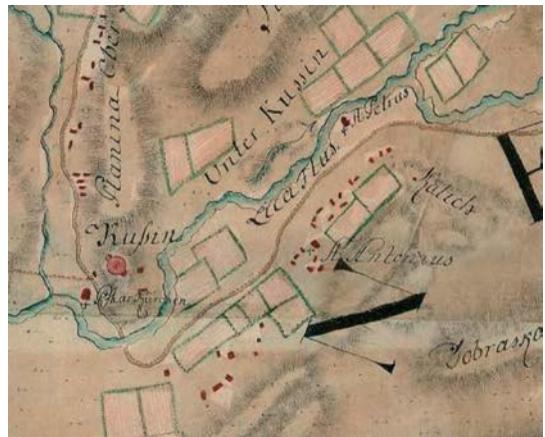
IVAN MANCE

prevodili naše, hrvatske nazive mjesta i gradina, a kako ćemo vidjeti, i planinskih vrhova. Imali su i različite izvore za svoje karte, neki su uživo prolazili teren, a neki su tek na temelju postojećih karata izrađivali njihove novije verzije. Upravo se stoga Kosinj kao toponim pojavljuje čak i kao gotovo neprepoznatljiv »Rheissin«.

Zbog sličnih je povijesnih razloga, kako pokazuje analiza istih povijesnih karata, i Kosinjski vrh, koji se nalazi 500 metara zračne linije od Kalić-stijene – oboje na Velikoj kosi poviše Donjega Kosinja – netko pogrešno nazvao Korenskim vrhom. Dakle, u geografskom pogledu nema nikakve dvojbe da su i Kalić-stijena i Kosinjski vrh poviše Kosinja i da pripadaju isključivo Kosinju, a ne okolnim mjestima od kojih su udaljeni i nekoliko kilometara zračne linije (Kuterevo, Krasno).

Kalić-stijena prvi se put pojavljuje na karti Liccaner et Otochaner Regiment, objavljenoj oko 1770. u formi **Kalich**. Nažalost, ta karta ne prikazuje Kosinjski vrh.

Precizne i detaljne, uvjetno rečeno, topografske karte, u to vrijeme ipak nisu česte pa se Kosinjski vrh pojavljuje prvi put tek nekoliko godina poslije, na karti naziva Carte der Carlstadter, Banal und Warasdiner Granz

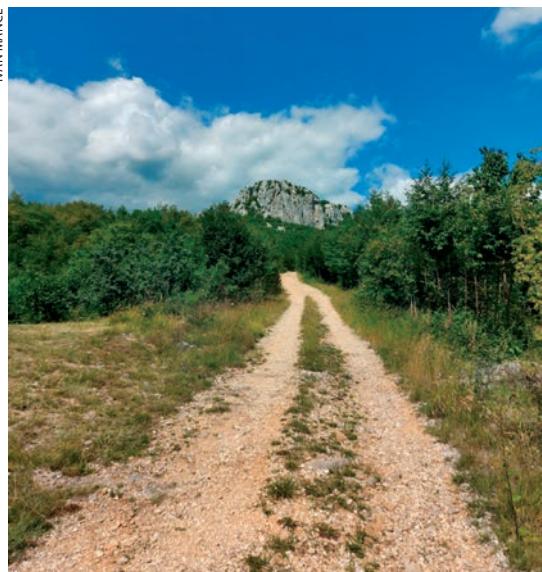

Kalich na karti: Liccaner et Otochaner Regiment, oko 1770.

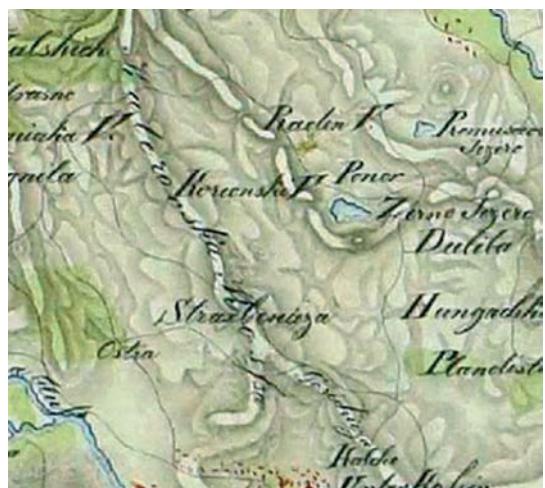

Koroinski V. na karti: Carte der Carlstadter Banal und Warasdiner Granz Regimenter, 1780.

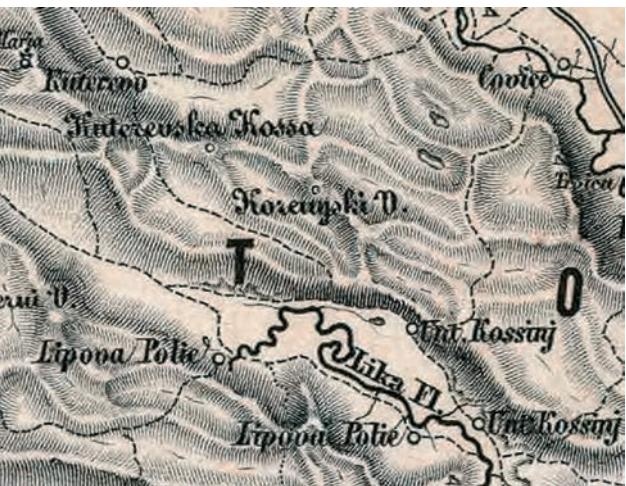
IVAN MANCE

Kalić ili Kalić-stijena

Kosenski V. na karti: Charte des Ottomaner Regiments, Wukellich, 1826.

Korenjski V. na karti: Des Oesterreichischen Kaiserstaates, Josef Scheda, 1856.

Korenjski V. na karti: Geologische Übersichts-Karte der Österreichisch-Ungarischen Monarchie, Beč, 1871.

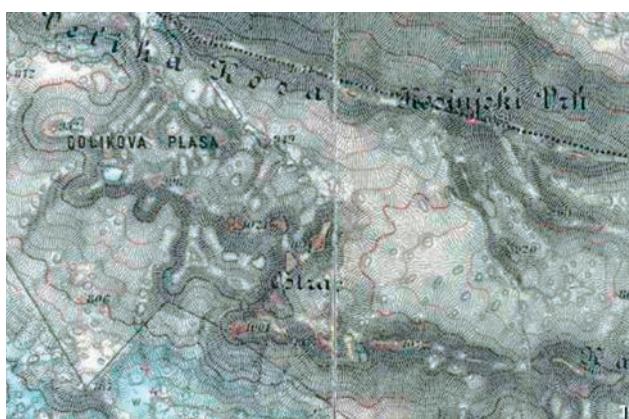
Kosinski vrh i Kalčića vrh na karti: Second military survey of the Habsburg Empire, od 1865. do 1869.

Regimenter, objavljenoj 1780., i to u obliku Koroinski V. Kalić na toj karti nije ucrtan.

Potom pronalazimo kartu Charte des Ottomaner Regiments, objavljenu 1826., koju je izradio naš autor Vukelić (Wukellich). Na njoj Kosinjski vrh dolazi u obliku Kosenki V., a Kalić također nije ucrtan.

Još jedna derivacija imena Kosinjskog vrha pojavljuje se na karti Des Oesterreichischen Kaiserstaates, Josef Scheda, objavljenoj 1856., koja ga prikazuje kao Korenjski V. Na sličan ga način prikazuje i Geologische Übersichts-Karte der Österreichisch-Ungarischen Monarchie, objavljena u Beču 1871., i to kao Korenjski V.

Upravo u tome leži ključ cijelog problema. Kartografi su u to vrijeme izradivali i rukom slikane karte, a ne samo tiskane. U pravilu nisu bili s našega govornog područja pa su toponime čitali s prijašnjih karata, prevodili ih i usklađivali s izgovorom i pisanjem na svojem jeziku. Ako toponim Kosinj dolazi u više od 15 izvedenica na kartama od 16. do 20. stoljeća, zašto bi drugačije bilo s toponimom Kosinjski vrh? Tako je kartograf Vukelić na karti iz 1826. toponim Kosinjski V. zapisao kao Kosenki V., a drugi je kartograf to rukom pisano »s« zamijenio ili pogrešno pročitao kao »r« – te smo vrlo lako dobili derivat Korenski V. Ta je inačica dalje dolazila u različitim izvedenicama, poput Korenjski, Koroinski, Korenjski i sl. To uopće nije neuobičajeno i događalo se u to vrijeme vrlo često. To dokazuje analiza katastarskog operata kosinjskoga kraja (više u mojoj

Kosinjski vrh i Kalčića vrh na karti: Third military survey of the Habsburg Empire, od 1869. do 1887.

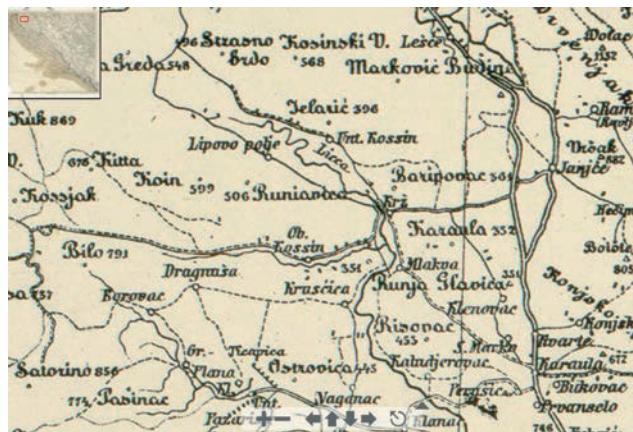
knjizi »Vinogradi u Kosinju«, Gospić, 2019.), gdje je nepoznat netko prepisujući u postupku digitalizacije imena čestica vrlo često ime čestice Trsje zamjenjivao oblikom Tisje. Zašto? Jednostavno zato što mu je rukom pisano »r« djelovalo kao »i«.

Međutim, ovdje dolazimo do dviju veoma preciznih austrougarskih karata, a koje je za potrebe carske vojske u trima izdanjima izradivala Habsburška Monarhija. Drugo i treće izdanje objavljeno je u drugoj polovici 19. stoljeća. Karta koja je danas poznata pod nazivom Second Military Survey of the Habsburg Empire, rađena je za naš kraj od 1865. do 1869. i ona vrlo jasno donosi Kalić-stijenu kao **Kalčića vrh**, poviše kojeg je **Kosinski vrh**. Oba se vrha nalaze na **Velikoj kosi**, a sve se zajedno nalazi iznad **Donjega Kosinja**. Ovo Kosinski ne treba čuditi jer se Kosinj u najstarijim izvedenicama na kartama pojavljava kao Kosin ili Cosin, pa odatle Kosinski vrh. Treće izdanje te precizne vojne karte pod nazivom Third Military Survey of the Habsburg Empire, rađeno je za naš kraj od 1869. do 1887. te donosi gotovo identične toponime, samo što Kosinski vrh postaje Kosinjski vrh. Nakon tih preciznih vojnih karata, a i zahvaljujući napretku kartografije krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kartografske nejasnoće u pogledu tih dvaju toponima potpuno nestaju.

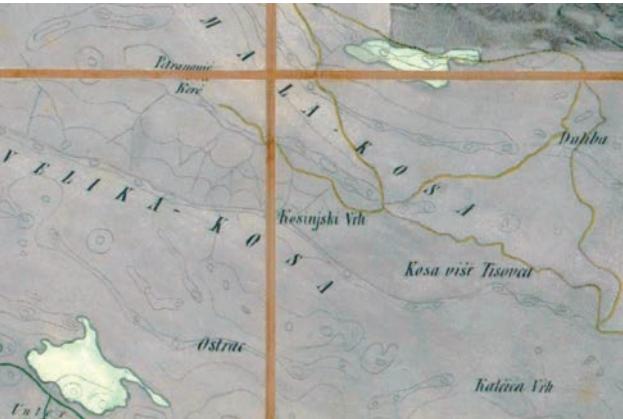
Dalje spominjem još nekoliko povijesnih karata koje Kosinjski vrh i Kalić-stijenu vrlo točno prikazuju. Oko 1870. pojavljuje se karta Umgebung von Otočac koja donosi vrlo točne

Kosinjski vrh i Kalčića vrh na karti: Senj und Otočac Spezialkarte der Österreichisch-ungarischen Monarchie, 1877.

Kosinjski V. na karti: Atlas der Personalkredit-Bezirke der Haupt- und Zweiganstalten der Österreichisch-ungarischen Bank, Beč, 1885.

Kosinjski vrh i Kalčića vrh na karti: Umgebung von Otočac, oko 1870.

Kosinjski vrh na karti: 3rd Military Mapping Survey of Austria-Hungary, 1910.

topografske podatke i nazive planinskih vrhova oko Otočca. U njoj se **Kosinjski vrh** točno tako i naziva, a smješten je između Male i Velike Kose. Ispod njega je opet **Kalčića vrh**, a sve navedeno poviše je Donjega Kosinja.

Sljedeća karta koja prikazuje te vrhove, pod nazivom Senj und Otocac Spezialkarte der österreichisch-ungarischen Monarchie, objavljena je 1877. Na njoj se vrlo jasno pojavljuje **Kosinjski vrh**, a prvi put i s navedenom nadmorskog visinom od 1079 m. Danas znamo da je Kosinjski vrh visok 1101 m. Kalić se pojavljuje kao **Kalčića vrh**, također prvi put s vrlo točnom nadmorskom visinom od 968 m. Danas znamo da je Kalić visok 969 m.

Na karti koja je sastavnica atlasa pod nazivom Atlas der Personalkredit-Bezirke der Haupt- und Zweiganstalten der Oesterreichisch-ungarischen Bank, objavljenog u Beču 1885., Kosinjski vrh pojavljuje se u izvedenici **Kosinski V.**, a Kalića opet nema. Moguće je da je autor te karte koristio drugo izdanje vojne austro-ugarske karte jer donosi toponim identičnog naziva.

Ponovljeno treće izdanje austro-ugarske vojne karte, pod nazivom 3rd Military Mapping Survey of Austria-Hungary, izlazi 1910. Prikazuje **Kosinjski vrh**, i dalje s visinom od 1079 m, no Kalić se ne pojavljuje kao toponim, nego samo s oznakom nadmorske visine od 968 m. Na toj karti, međutim, jasno vidimo da je Kosinjski vrh iznad Velike kose, koja dolazi u obliku **VI. Kosa**. S druge strane, **Kuterevska kosa** pojavljuje se iznad

Kosinjski vrh na karti »Yugoslavia - Selected Areas«. Pergamon World Atlas, Oxford, 1967.

Kutereva. Dakle, svi oni koji Veliku kosu nazivaju Kuterevskom kosom – grijše, jer je razvidno da su posrijedi dvije, nekoliko kilometara udaljene kose (ili planinske strane).

Za kraj ove analize donosim dvije već vrlo suvremene karte iz 20. stoljeća, na kojima vrlo jasno nalazimo toponime Kosinjskog vrha i Kalić-stijene u današnjim, modernim izvedenicama. Prva karta, izrađena između dvaju svjetskih ratova, donosi vrlo jasne i suvremene toponime **Kalić i Kosinjski vrh**. Riječ je o vrlo velikoj topografskoj karti Jugoslavije, objavljenoj 1934., izrađenoj u 158 listova, a od kojih 58. list prikazuje Senj i okolicu. Vidimo i Veliku Kosu kod Kosinjskog vrha, i Rudinku podno Kalića, i meandar rijeke Like u Donjem Kosinju.

Posljednja karta u tom prikazu, koju 1967. pod nazivom Yugoslavia Selected Areas objavljuje ni više ni manje nego Sveučilište u Oxfordu, ne donosi čak ni poziciju Kosinja, već prikazuje zaselak Lipovo Polje u Donjem Kosinju i zaselak Ruju u Kosinjskom Bakovcu. No **Kosinjski vrh**, upravo pod tim imenom, vrlo jasno prikazuje.

Tako se toponim Kalić, zanimljivo, pojavljuje prvi put na povijesnim kartama puno prije od toponima Kosinjski vrh. Oba se toponima

Kosinjski vrh i Kalić na karti: Topografska karta Jugoslavije, 1934.

opet pojavljuju razmjerno kasno u usporedbi s Kosinjem kao mjestom, a koji se prvi put pojavljuje na karti Mađarske pod nazivom: Tabula Hungariae, izrađenoj 1515., a otisnutoj 1528.

To ne treba čuditi jer se kartografija razvijala postupno, kao i druge grane znanosti i tehnologije, te je trebalo proći prilično vremena do pojave prvih ozbiljnih i preciznih topografskih karata. U tom su se razdoblju dogodile i izvedenice ispravnog naziva Kosinjski vrh, pa su tako kartografi vjerojatno pogrešnim čitanjem i prijevodom, kako smo već rekli, Kosinjski prebacivali u Kosenski vrh i njegove derivacije. Potom je »s« iz Kosenski, opet pogrešnim čitanjem, prešlo u »r«, pa smo tako dobili Korenski vrh i njegove derivacije.

No nema nikakve dvojbe da najtočnije vojne i topografske karte od druge polovice 19. stoljeća pa nadalje donose ispravan toponim Kosinjski vrh na svim povijesnim kartama Kosinja koje sam u posljednjih 15 godina svoga rada na povijesti Kosinja uspio pronaći. I taj se Kosinjski vrh, zajedno s Kalić-stijenom, nalazi na Velikoj kosi, poviše Donjega Kosinja. Tek se iza Kosinjskog vrha i Velike kose pojavljuje Mala kosa, pa potom nekoliko kilometara dalje Kuterevo, iznad kojega je Kuterevska kosa.

Povijesne su karte povijesni izvori prvog reda, tako da su saznanja koja iz njih možemo dobiti fascinantna. Naravno da im možemo i

Kosinj na karti: Tabula Hungariae, Lazarus secretarius, 1515.

moramo vjerovati jer su pisani tragovi vremena u kojima su nastale. Stoga prema ovdje analiziranim kartama bez ikakve dvojbe taj vrh moramo nazivati ispravnim imenom **Kosinjski vrh** i pridodati ga Kosinju, jer mu svojim imenom i geografskim položajem i pripada.

Kosinjski vrh sa sjeverne strane (Kuterevo)

Speleološka ekspedicija Crnopac 2020.

Projekt »Put ekspedicionizma« povodom 70. obljetnice HPD-a Željezničar

Lea Ovčarić, Zagreb

Put ekspedicionizma 2017. – 2020. jedinstven je projekt HPD-a Željezničar iz Zagreba, osmišljen radi udruživanja članova svih sekcija i odsjeka u obilježavanju 70. godišnjice Društva. Projekt počiva na zamisli predsjednika Željezničara Zvonka Filipovića, a koordinacija brojnih isplaniranih aktivnosti povjerena je Vladimиру Mesariću, jednom od najiskusnijih hrvatskih alpinista. Posebnost ovog projekta je postupno podizanje razine sposobnosti svih sudionika raznovrsnih ekspedicija, kao i ostvarivanje zajedništva i suradnje među društvenim odsjecima i sekcijama, a to su Alpinistički odsjek (AO), Sekcija visokogorskog planinarenja (SVP) te Speleološki odsjek (SO).

Krajnji cilj Puta ekspedicionizma je organizacija ekspedicije u Himalaju i uspon na neki od visokih himalajskih vrhova. U proteklim godinama organizirane su pripremne ekspedicije u Alpama 2017., Kavkazu 2018. te Peruu 2019. godine. U planu za 2020. godinu, uz uspon u Himalaji, kao cilj zadano je i istraživanje jamskog sustava Crnopac na jugoistočnom Velebitu. Područje Crnopca iznimno je značajno sa speleološkog gledišta te je uprava HPD-a

Željezničar u cilju provođenja novih istraživanja osigurala sredstva za speleološku ekspediciju Crnopac 2020.

Zašto ekspedicija Crnopac?

Radi boljeg razumijevanja konteksta speleološke ekspedicije na Crnopcu usporedno s visinskom ekspedicijom na najvišem planinskom lancu na Zemlji, potrebno je reći nešto o dosadašnjim istraživanjima kao i o speleološkom potencijalu ovog područja.

Područje Crnopca na Velebitu odavno je intrigiralo speleologe jer je bilo relativno nedostupno i speleološki neistraženo. Speleološki odsjek HPDŽ-a, uz suradnju s drugim speleološkim odsjecima, klubovima i udrugama, istražuje područje masiva Crnopca od osamdesetih godina prošlog stoljeća. Među prvim istraživačima ovog predjela bio je pokojni pročelnik Speleološkog odsjeka HPD-a Željezničar Ozren Lukić, koji je ukazao na veliki speleološki potencijal Crnopca. Na Crnopcu su provodeći istraživanja u sklopu raznih ekspedicija, ali i mnogo-brojnih vikend akcija stasale mnoge generacije speleologa. O velikoj ulozi SO HPD-a Željezničar u speleološkim rezultatima svjedoči i činjenica da najdublji i najveći speleološki objekt u Hrvatskoj (Lukina jama i jedan od ulaza Jamskog sustava Crnopac – ulaz Draženova puhaljka) nose imena preminulih pročelnika Speleološkog odsjeka HPD-a Željezničar (Ozren Lukić – Luka i Dražen Kunović).

Nastavkom istraživanja u Cerovačkim špiljama te otkrićem Munižabe i Kite Gačešine, špilja s jamskim ulazima, počela se razvijati nada da bi se veliki speleološki objekti možda mogli spojiti u jedinstven podzemni sustav. Nakon otkrića horizontalnih kanala u Munižabi i Kiti

Dogовори на prvom bivku u jami Muda labudova

Logor kod Jame vjetrova

Gaćešini te spoja s Draženovom puhaljkom, crno-pački mit počeo je snažnije golicati maštu svih hrvatskih speleologa. Otkrićem horizontalnih kanala tijekom ekspedicije u jami Muda labudova 2016. i istraživanja koja su slijedila tijekom 2016. te 2017., došlo se na samo 35 metara tlocrtne udaljenosti od jamskog sustava Kita Gaćešina – Draženova puhaljka. Uski i neprohodni meandri na mjestima najbližim spoju u jami Muda labudova odgodili su spoj i preselili istraživanja u druge, otvorene i perspektivnije kanale. Uz jamu Muda labudova, istraživanja dubokog podzemlja Crnopca provode se i u jami Oaza gdje SO HPD-a Željezničar organizira ekspedicije tijekom 2018. i 2019. zbog brojnih neistraženih horizontalnih i vertikalnih kanala. Tijekom ljetne ekspedicije u kolovozu 2019. članovi SO HPD-a Željezničar pronašli su spoj jame Oaza i Jamskog sustava Kita Gaćešina – Draženova puhaljka koji predstavlja sjeverni dio grebena masiva Crnopca. Ovim spojem najdulji jamski sustav Dinarida dobio je novo ime Jamski sustav Crnopac (JSC). Otkrićem spoja dokazano je da se jamski sustav pruža šire od grebena Kite Gaćešine odnosno da se prostire ispod cijelog masiva Crnopca.

Spoj, kao kruna višedesetljetnih istraživanja i suradnje cijele hrvatske speleološke zajednice uz podršku speleologa iz inozemstva, prepoznat je i nagrađen priznanjem HPS-a za najveći planinarski uspjeh u 2019. godini.

Riječ je o području od iznimnog svjetskog speleološkog značaja, a s obzirom na to da

speleološki potencijal na području Crnopca još nije ni približno iscrpljen, jasno je da istraživanja trebaju biti nastavljena. Blizina i smjer pružanja kanala u JSC (ulaz Oaza) u odnosu na kanale u jami Muda labudova pokazuju veliku perspektivu novog spoja. Pronalaskom mogućeg spoja jame Muda labudova JSC bi se popeo na još više mjesto na popisu 100 najduljih speleoloških objekata u svijetu, na kojem se već nalazi. Međutim, rezultate speleoloških istraživanja nemoguće je predviđjeti, a istraživanja na dubinama traže zahtjevno logističko, tehničko i financijsko planiranje i ulaganje.

Kako je ekspedicija Crnopac ipak ostvarena

Ova godina započela je pandemijom koja je utjecala na sve sfere naših života, a tako i planiranje speleološke ekspedicije Crnopac. Prateći stanje u Hrvatskoj i svijetu činilo se kako je izglednije da će se ekspedicija Crnopac ipak održati 2021. godine. No, kako se srpanj približavao entuzijazam pripadnika speleološke zajednice za istraživanjem Crnopca je rastao. Planirano je organiziranje ljetne ekspedicije sa skromnim planom nastavka istraživanja JSC-a kroz ulaz Oaza sa svega dvadeset sudionika. Pristizanjem prijava za sudjelovanje u ekspediciji plan je prerastao u istovremeno istraživanje dva iznimno zahtjevna i duboka objekta na području masiva Crnopca, sa sudionicama iz tri europske zemlje: Hrvatske, Slovenije i Bugarske, iz 7 različitih speleoloških

TEO DELIĆ

Biospeleolozi na prilazu jami Muda labudova

klubova i udruga. Prateći trenutno stanje i u skladu sa svim propisanim epidemiološkim mjerama shvatili smo da će ekspedicija Crnopac ipak moći biti realizirana.

S obzirom na to da se istraživanje provodilo u dvije duboke jame s više od 40 sudionika, zahtjevnost organizacije i kompleksnost istraživanja speleoloških objekata dosegla je novu, višu razinu. Ekspedicija je trajala od 25. 7. do 2. 8. 2020., pod vodstvom Bernarda Bregara s bazom na logoru kod Jame vjetrova. Odatle su voditelji logora (Josip Dadić, Nikola Hanžek i Lea Ovcarić) instruirali simfoniju događanja tijekom ekspedicije. Istraživanja su se odvijala u dva logistički zahtjevna speleološka objekta istovremeno: u jami Muda labudova i Jamskom sustavu Crnopac (ulaz Oaza). Istraženi dijelovi jame Muda labudova rezultat su dugogodišnjih istraživanja mnogih generacija speleologa, kako iz SO HPD-a Željezničar, tako i iz drugih speleoloških klubova i udruga. U jami Muda labudova istraživanja u dijelovima Djevojke u ljetnim haljinama i House of Cards provodilo je sedmoro bugarskih speleologa, članova spelološkog kluba POD RB, uz vodstvo Nikole Hanžeka.

Na drugom bivku istog objekta gotovo cijeli godišnji odmor potrošili su članovi SU-a Estavela Dino Grožić i Lovel Kukuljan te Tsvetan Kosturkov i Pavlin Dimitrov iz Bugarske, s povremenim gostujućim biospeleolozima koji su tamo dospjeli tragajući za endemskom vrstom

podzemnog kornjaša *Velebitaphaenops giganteus* (velebitski golemaš). Kako je ironija najočekivanja pojava ove godine, vrstu je uočio član SKOL-a Marko Ljubešić, iako se biospelologijom i traženjem kornjaša počeo baviti tek 100 metara prije. No, to nije umanjilo sreću naših biospeleologa Branka Jalžića, Martine Pavlek te Tea Delića iz Slovenije.

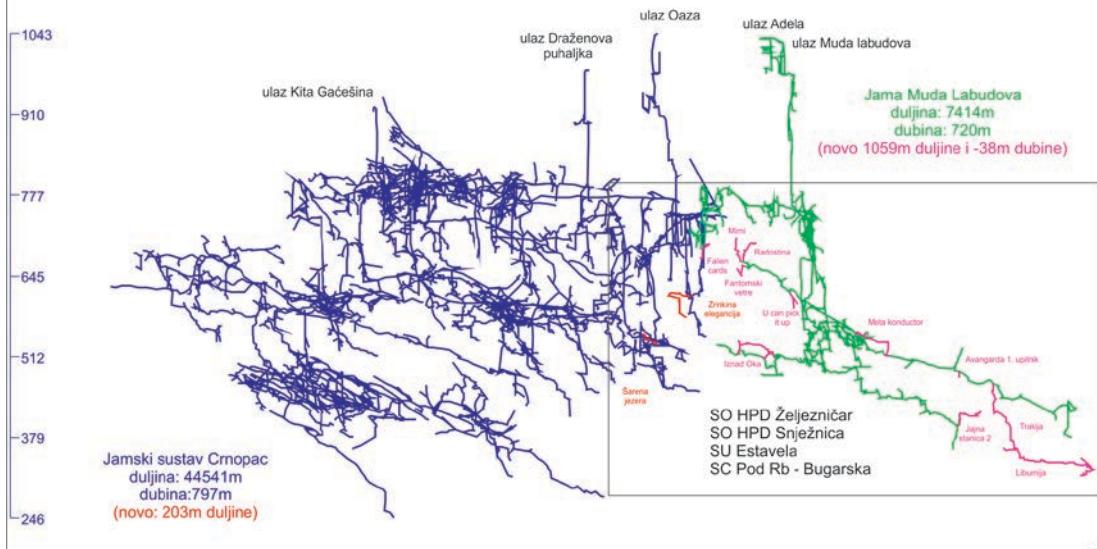
Ekipa s drugog bivka u sastavu L. Kukuljan, Dario Maršanić, T. Kosturkov i P. Dimitrov te kasnije pridruženi član druge podzemne etaže, D. Grožić, istraživali su u prvim danima dijelove Avangarde gdje su pronađeni novi kanali s upitnicima za daljnje istraživanje. Narednih dana borbili su na samom dnu jame Muda labudova gdje su penjali perspektivan penj nakon kojeg slijedi kanal s meandrom u dnu, koji postaje preširok za daljnje napredovanje bez speleološke opreme. Slijede istraživanja Metastaza i vertikale koja se spaja na Avangardu. D. Grožić i L. Kukuljan nastavljaju putovanje u novim dijelovima objekta

Bugarska ekipa napreduje u jami Muda labudova

Istraživanje Jamskog sustava Crnopac i jame Muda Labudova
na speleološkoj ekspediciji Crnopac 25.07.-02.08.2020.
u organizaciji SO HPD Željezničar

projekcija 325-145

nazvanim Trakija i Liburnija te dostižu novo dno koje je ujedno i završetak kanala Avangarde. Zadnji dan istražuju u Pi kanalu i Nagradi te se nagrađuju odlaskom na luksuzni prvi bivak. Dosadašnja dubina jame –685 m produbljena je na –720 m te je topografski snimljeno više od kilometar kanala.

U Jamskom sustavu Crnopac – ulaz Oaza – istraživalo se s prvog bivka sa šesterosobnim smještajem u smjeru prema jami Muda labudova, u dijelu Pisoar – Tutiševa čežnja. Kada je uočen otvor na drugoj strani već poznate vertikale dogovoren je da ekipa koju su sačinjavali Stipe Maleš i Sara Andžela Perić prijeći do otvora i ulaza u novi kanal, dok će Nicola Rossi i Anita Trojanović istovremeno istraživati dio jame nazvan Šarena jezera.

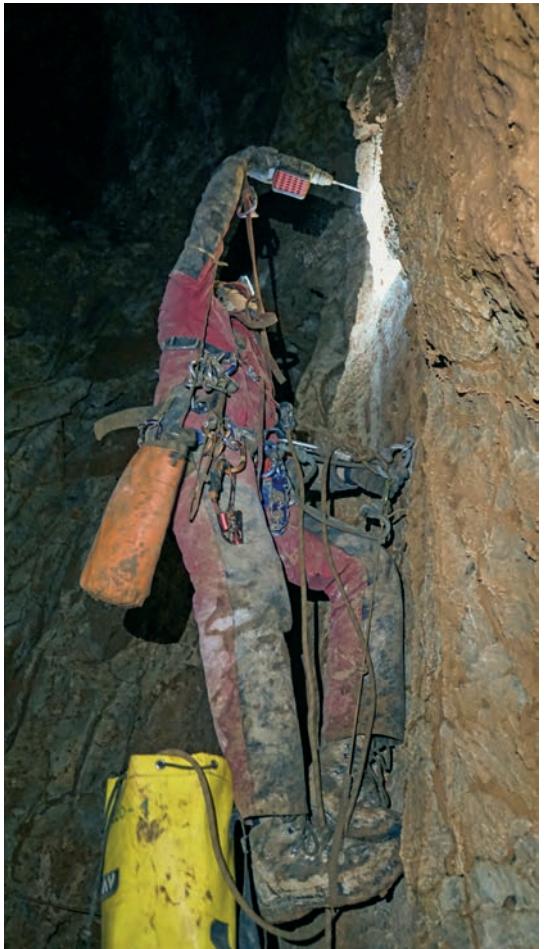
Maleš i Perić pronašli su bliži ulaz u kanal, utvrdili da se on nastavlja visokim fosilnim meandrima i manjim skokovima (ukupno oko 100 metara) te da se pretvara u 25 metara visoku vertikalnu. Tu vertikalu savladali su uz pojačanje pristiglih Andreja Plevnika i Zrinke Matić. Međutim, ulaskom u aktivne dijelove jame s prisutnim aktivnim tokom vode, na ulazu u 20-metarsku vertikalu ostali su bez opreme za daljnje napredovanje pa su Andrej Plevnik

i Lovro Lučev u idućoj akciji donijeli opremu i spustili se na dno vertikale. Otkrili su da se tu otvaraju novi horizontalni kanali s velikom perspektivnom i tlocrtnom blizinom u odnosu na jamu Muda labudova. Prilikom istraživanja navedenih dijelova topografski je snimljeno oko 150 metara kanala.

Za to su vrijeme Šarena jezera svojim labyrinckim spletovima dobro namučila N. Rossi i A. Trojanović. Oni su uspjeli topografski snimiti novih 70 metara kanala. Također su zatvorena i tri upitnika iznad Pisoara koje je N. Rossi ispenjao.

Nakon prepričavanja doživljaja iz Muda i Oaze, na logoru se stvarao svježi entuzijazam saznanjem kako su ova dva speleološka objekta sve bliže i bliže. Ulaskom nove ekipe u JSC nastavilo se istraživati u smjeru mogućeg spoja s jamom Muda labudova, kroz kanal koji vrlo nalikuje Pi kanalu, međutim istraživanje nije bilo popraćeno topografskim snimanjem pa nije moguće sa sigurnošću utvrditi smjer pružanja kanala.

Istraživanja su se istovremeno odvijala i u drugim jamama na području Crnopca. Članovi SAK-a Ekstrem iz Makarske istražili su Jamu na grebenu. Matea Vučko i Paško Visković

Napredovanje u Jamskom sustavu Crnopac

topografski su snimili vrlo zahtjevnih 50 metara, a preostalih 30 metara N. Rossi i Z. Matić.

Osim ovih izvanrednih rezultata i novih saznanja treba naglasiti kako je organizacija i prethodna priprema ekspedicije od izuzetne važnosti. Radi sigurnijeg kretanja i boravka u podzemlju u akcijama uoči ekspedicije preopremljeni su dijelovi spomenutih jama. Vezisti su više puta popravljali žicu za speleofon koja je tijekom prijašnjih istraživanja i ekspedicija provedena od baznog logora na Jami vjetrova do bivaka u jami Muda Labudova i JSC (ulaz Oaza). Ono što je prvi puta omogućeno je izravna komunikacija speleofonom iz prvog bivka u jami Muda labudova do prvog bivka u JSC (ulaz Oaza) te logora na Jami Vjetrova istovremeno!

Sve ovo odvijalo se uz podršku Komisije za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza, a dana 30. srpnja logor su posjetili predsjednik Izvršnog odbora HPS-a prof. dr. sc. Darko Grundler, član Izvršnog odbora HPS-a Vladimir Novak i glavni tajnik HPS-a Alan Čaplar kako bi i osobno izrazili potporu.

Uspješan završetak ekspedicije proslavljen je tradicionalnim druženjem uz logorsku vatrnu do sitnih noćnih sati. S obzirom na to da su posljednjim posjetom JSC-u (ulaz Oaza) otvorene nove perspektive prema spoju s jamom Muda labudova, već idućih tjedana izvedena je još jedna akcija topografskog snimanja spomenutog kanala u kojem su pronašli spoj! Bio je to međutim spoj iz Oaze u – Oazu.

Svi silni nacrtani metri, upitnici i završeci trebaju se spojiti, skupiti i obraditi. Na tome zahvaljujemo prijatelju speleologu Teu Barišiću iz SO HPK-a Sveti Mihovil koji neumorno unosi i analizira prikupljene podatke te prati neprestan rast Jamskog sustava Crnopac. Prostorni prikazi i analize pružanja kanala kojima rezultira obrada podataka najbolji su pokazatelji koliko su Muda labudova blizu JSC, na svega 70 metara podzemne udaljenosti, što opravdava naše nade da će nas u narednim istraživanjima JSC počastiti izlaskom kroz kanale jame Muda labudova!

U trenutku izlaska ovog članka u Hrvatskom planinaru duljina Jamskog sustava Crnopac iznosi 44.822, a dubina 797 metara. Jama Muda labudova za sada je duga 7414 i duboka 720 metara.

U jami Muda labudova

Još o Medvedgradu – kada je i kako zapravo uništen?

Hrvoje Malinar, Samobor

Ubroju 9/2020 Hrvatskog planinara objavljen je zanimljiv članak Krunoslava Milasa o Medvedgradu. I mene, kao Zagrepčanina i planinara, vežu uspomene za tu srednjovjekovnu gradinu. U obiteljskom albumu rado sam gledao fotografije Medvedgrada koje je planinareći Medvednicom tridesetih godina prošlog stoljeća snimio moj otac. Često bih kroz prozor naše kuće u Istarskoj ulici promatrao Medvedgrad i moljakao starijeg brata da me tamo povede. U proljeće 1948. to se i ostvarilo. Najviše me je zadivila svojom masivnošću južna utočišna kula, čiji je donji dio bio izgrađen od lomljena kamenja, gornji od opeke, a uglovi od krupnih kamenih klesanaca.

Više od tri desetljeća nakon moga prvog izleta na Medvedgrad našao sam se ondje po službenoj dužnosti. Kao konzervator i zaposlenik Hrvatskoga restauratorskog zavoda, trebao sam obaviti očevid stanja trošnoga kamena i uzeti uzorke za kemijske analize potrebne za postavljanje sigurne dijagnoze – osnove za pravilnu sanaciju.

U stručnoj i popularnoj literaturi mnogo je članaka o Medvedgradu. Povijesna literatura navodi da je teško oštećen u snažnom potresu 15. rujna 1590., a posve napušten 1642. Spominje to i Krunoslav Milas u svojem članku. Nema sumnje da je pri potresu Medvedgrad bio znatno oštećen, ali ipak je nakon potresa bio još 52 godine u funkciji.

Ovdje ću se osvrnuti na neke nepoznate podatke o konačnom stradanju toga zamka, kao i na pitanje njegove obnove.

U kampanji arheoloških iskopavanja, koje je od 1979. nadalje izvodio Hrvatski restauratorski zavod, otkriveni su na kamenom zidu

tragovi vatre. To se osobito zapažalo na bizečkom vapnencu, koji je na opožarenim mjestima poprimio crvenu boju. Najveće površine, s jasnim tragovima požara, registrirane su na velikom kamenom portalu između južne kule i unutarnjeg dvorišta te na stubištu prema kapeli, ali tragova vatre bilo je i drugdje.

Što je prouzročilo požar tako velikih razmjera? Bila je to gotovo sigurno eksplozija baruta. Na to upućuju željezni predmeti iskopani iz šute u dvorištu, koji su bili izbačeni iz centra eksplozije. Tu su pronađeni zaključani lokoti, razbacane tisuće željeznih kugla za puške, različitih kalibara, kao i deformirani ili raskinuti željezni obruči bačvica.

Što je bilo u bačvicama? Očito barut! Nešto je zapalilo barut u zaključanoj barutani. Po svoj prilici dogodio se udar groma koji ga je aktivirao. Snagom eksplozije narba sa zaključanim lokotom izbačena je iz ležišta kamenog dovratnika i odletjela je u dvorište.

Zapaljena drvena vrata, goruće grede i ostala drvena građa razletjeli su se na sve strane

Lijevo je južna branič-kula (utočišna kula), a u sredini još dosta očuvana istočna kula, koja nažalost nije rekonstruirana

Dio portalja unutarnjeg dvorišta s crvenim tragovima požara. Danas je taj portal obnovljen

prouzročivši daljnju seriju požara. Eksplozija je srušila zidove već oslabljene potresom. Što nije uzdrmala eksplozija, to je učinila visoka temperatura vatre, koja je razgradila i raspucala kamenje. To se dogodilo 1642. ili nešto prije jer je Medvedgrad još dotada bio u kakvoj-takvoj uporabi. Što nisu uništili eksplozija i požar, dokrajčio je Zub vremena. Kiše, smrzavice i korijenje nabujale vegetacije nastavili su proces urušavanja zidova u sljedećim stoljećima.

Dakle, potres je krajem 16. stoljeća uzdrmao i načeo Medvedgrad, zatim su pola stoljeća nakon njega eksplozija baruta i požar prouzročili dodatne velike štete, a potom su ga atmosferilije i vegetacija gotovo dokrajčile.

Na Medvedgrad sam dolazio i poslije. Kao umirovljenik, znao sam prošetati do Medvedgrada i gledati što se тамо radi. Pošto su restaurirani kapelica sv. Filipa i Jakoba¹ i zapadni palas, obnovljena je i južna utočišna kula, a na

Stubište prema kapeli sv. Filipa i Jakoba na kojem se također vide tragovi vatre

zaravan južno od nje postavljen je Oltar domovine. Nije rekonstruirana istočna kula, iako ima dovoljno podataka za njenu rekonstrukciju. Na južnoj kuli i zapadnom palasu ostavljeni su ravni krovovi, koji omogućuju prodor oborinskih voda i novo propadanje.

Zagrepčani su zasluzili bolju i potpuniju obnovu Medvedgrada jer za takav postupak ima

Željezne puščane kugle razletjele su se snagom eksplozije, a nakon iskopavanja su konzervirane

1 U novijoj se literaturi spominje kapela sv. Filipa i Jakova. Međutim, u sjevernim krajevima Hrvatske tradicionalno je ime sv. Jakob, a ne sv. Jakov. Dakle, ispravno bi bilo: kapela sv. Filipa i Jakoba.

Maketa rekonstrukcije Medvedgrada (1:50) – pogled sa sjever-sjeverozapada. Vidi se sjeverna utočišna kula koja također nije rekonstruirana.

dovoljno podataka. Korisnici gradine trebali bi posjetiti obnovljene zamkove i dvorce diljem Europe da vide kako se to tamo radi. Izvrstan je primjer Kraljevski zamak (Zamek królewski) u središtu Varšave, koji je u Drugom svjetskom ratu srušen do temelja. Boraveći u Varšavi prije 43 godine hodao sam po gomilama ruševina toga kraljevskog grada, a danas ga možemo vidjeti na internetu obnovljenog, u punom sjaju. Poljaci očito znaju bolje cijeniti svoja kulturna dobra nego mi. Nadajmo se da će doći mlađe generacije stručnjaka koje će tako postupiti i s našim Medvedgradom. A do tada, sebi za zadovoljstvo, napravio sam u dvorištu svoje kuće rekonstrukciju Medvedgrada, onakvoga kako je nekada izgledao i kakav će možda jednoga dana opet biti.

Maketa Medvedgrada – pogled s juga. S lijeva nadesno vide se južna, istočna i sjeverna kula.

Kad je suha strmina, uspon na Kremen je milina

Željko Brdal, Zagreb

Koga sam god pitao i gdje sam god čitao o usponu na Kremen, uvijek je prva riječ bila: strmo. Svaki opis pratio je savjet: zimi zaboravi, nakon kiše izbjegavaj, a planiraj kad je suho!

Prvo planinarsko pravilo glasi: nije važno gdje se planinari, već s kim se ide. Ekipa je bila sjajna, kombi pun dobre vibracije i atmosfere. I dva iskusna vodiča, Mladen Stanković i Ivan Kobeščak, garancija za lijep izlet!

Nakon višesatne vožnje stižemo iz Zagreba do Mazinskog prijevoja, gdje počinje naselje Mazin. Pripada općini Gračac u Zadarskoj županiji. Prema popisu stanovništva iz 2011., u Mazinu je živjelo 47 stanovnika. Ako je vjerovati objavi na portalu zadarske tržnice, najkvalitetniji lički krumpir upravo je onaj koji raste u Mazinu.

Mazinski prijevoj (848 m) nalazi se na šestom kilometru ceste Bruvno – Donji Lapac. S tog mjesta ulijevo polazi šumski put prema Kremenu.

Parkiramo kombi, slijedi razgibavanje i preobuvanje. Krećemo. Vrijeme nije ni toplo ni hladno, dan je kao izmišljen za planinarenje, sunčan i svjež, uz malo vjetra. Uspon počinje na oštom zavoju, prepoznatljivom po izvoru. Do tog se mjesta može doći terenskim autom i tako izbjegći »makadamanje«. Krećemo se strmim obronkom kroz bukovu šumu, prateći markaciju. Put je zaista strm pa su štapovi poželjni. Opis staze može se sasvim dobro sažeti u sljedeće: strmo, strmije, sve strmije, no prihvatljivo, motivirajuće, izazovno.

Stižemo na travnati proplanak Ledinu. Otprilike jedan školski sat trebao nam je od makadamske ceste do Ledine, gdje se nagrađujemo

Provlačenje ispod oborenog stabla

kratkim odmorom. Na sredini Ledine nalazi se izvor pitke vode Klapavica, do kojeg vodi markirani odvojak.

Ostavljamo to za povratak i nastavljamo. Ema vrlo brzo svladava osnove vođenja na štap, pravovremeno me upozorava na prepreke, pažljivo usmjerava i hodamo kao uštimane violine. Ide joj baš dobro pa joj dajem nadimak Ema Kremenska. Korak po korak, i napokon, tko čeka, taj dočeka! Pred nama je dio staze na koji su me upozoravali, takozvani 5S, tj. Strmina Svih Strmina Sa Sajlom. Procjenjujem kako ću dalje, ali nema problema. Probat ću voditi, pa ćemo vidjeti. Slijedi strm uspon šumom. Staza je ugažena, ima stijena, zemlje, srećom, suha je. Da je teren imalo mokar, bilo bi zaista vrlo zahtjevno. Uistinu je jako strmo, sa svakim ti je korakom nos bliže majčici Zemlji. Ema vodi, ja pratim, uspinjemo se tehnikom »na štap«, nezaustavljivo, bez poteškoća. Idemo tako sigurno da uopće ne trebamo sajlu koja je ovdje postavljena kao pomoć i osiguranje pri usponu. I ostatak ekipe hoda bez pomoći sajle, svi u planinarskom vlakiću, Ivan je na čelu, a Mladen metlari.

Pretkraj staza u zavojima izbija na greben. Taj je dio staze u našem Mladenu probudio »Spielberga«. Vjerovali ili ne, ondje smo iks puta išli u zavojima gore pa dolje sve dok »Spielberg« nije bio zadovoljan snimljenim audiovizualnim materijalom.

Vrijeme je za odmor. Obilježava ga pitanje svih pitanja: kako ćemo se onuda spustiti? Netko je pitao zašto pri markiranju staze nisu »serpentiali« onaj strmi dio. To je logično pitanje. Srećom po nas, jer bi »Spielberg« tražio da se vratimo na početak tog uspona.

Slijedi staza po otvorenom terenu. Trava i kamen, laganini, opuštajuće, osjećaj prirode, mirisi, ptice, sunce i za 20-ak smo minuta na vrhu. Vidik se pruža do vrhova Velebita, vide se Gola Plješivica i Ozeblin, Ličko sredogorje i brojne planine u susjednoj Bosni i Hercegovini. Užitak je boraviti na vrhu, pogotovo kada smo prionuli gastroenološkom pražnjenju taperver posuda i hajneken limenki!

Kremen je visok 1590 metara i po visini je peta planina u Hrvatskoj (poslije Dinare,

Uspon grebenom Kremena

Biokova, Velebita i Ličke Plješivice). Vrh je travnata glavica s betonskim geodetskim stupom. Zanimljivo je, dakako, da je Kremen najviši vrh Zadarske županije.

Red ića, red pića, red odmaranja i naposljetku stižemo do fotografiranja. Usred fotoseanse na vrhu pristiže skupina članova PD-a Gromovača

iz Otočca pa pristupamo testiranju kako bismo utvrdili čije je tekuće sredstvo jače.

Odmorni i zadovoljni, polako silazimo prema Mazinskom prijevoju. Idemo istim putom (jednim kojim se može doći na Kremen i sići s njega), svjesni da će po tom strmom terenu biti teže ići dolje. I bilo je tako, rekao bih – »čupavo«, ali

Na vrhu Kremena

Vidik s Kremena

vjerovali ili ne, sada sam video sajlu te sam je u potpunosti iskoristio da bih se spustio. Sajla mi je uvelike pomogla da se spustim, ali i da naučim kako trebaš imati rukavice kad god koristiš sajlu. Sve vam je jasno. Koristim priliku podsjetiti da bi bilo dobro staru sajlu zamijeniti novom.

Preostali je dio spuštanja lakši i ide nam prilično brzo. Spuštamo se u jednom dahu, uz jedno zaustavljanje, kako bismo stigli ekipu ispred nas. Želite li znati kako je to izgledalo, predlažem da pogledate Janicu kako 2006. vozi spust na Sljemenu bez jednog štapa. Tako je to izgledalo! Na ruku, sigurno, na glavu, brzo, pažljivo, usklađeno, a prema riječima ekipe, bilo je i atraktivno.

Slijedi završni makadamski dio, a zatim vožnja kombijem, zaustavljanje u Slunju te povratak u Zagreb.

Doživljaj Eme Jurkin: Kako sam postala Ema Kremenska?

Sasvim slučajno. Izlet je počeo kao i svaki drugi, s veselom ekipom u kombiju, a onda je netko predložio da ovaj put ja budem vodič, tj. videća pratnja našem slijepom planinaru Željku. Bilo je uzbudljivo i zabavno. Kad vodiš slijepog planinara, ne razmišљaš samo o sebi i kako ćeš svaldati sljedeći uspon ili neki zahtjevni detalj, već ponajprije o njemu, koju mu informaciju moraš dati, na što ga trebaš upozoriti, kako mu što bolje

opisati teren da si ga on može predočiti. Trebaš mu istaknuti bitne detalje, a ne zatravljati ga suvišnim podatcima o svakom kamenu i grani na koju naiđete na putu. Nije dovoljno samo doći do cilja, već treba i doživjeti prostor kojim prolaziš. Željko osjeća šumu, miris zemlje i bilja, čuje šum lišća, a ti mu pokušavaš opisati drveće, proplanke na koje nailazite, vidike koji se otvaraju pred vama, livadu s koje ste krenuli, goru kojim ste hodali i prekrasne vidike kad stignete do vrha. Na putu si uzbuduć jer si odgovoran za drugoga, a nakon puta ponosan i na njega i na sebe.

Ali ako ćemo iskreno, sa Željkom je lako! Ne buni se, sve hoće, sve može, ni pred čim ne uzmiče i sve želi svaldati, a usto neprestano zbijasale. Hvala ti, Željko, na divnom iskustvu i jedinstvenom nadimku!

Samoća joj lijepo pristaje

Klara Jasna Žagar, Sesvete

Koračala sam cestom sporim koracima. Ne zato što noge ne bi mogle brže hodati, nego zbog sjećanja koja su me neželjena i nepozvana sustigla i komešala se u glavi poput roja komaraca nad ustajalom vodom. Intenzivne boje proljeća postale su crno-bijele slike koje su se izmjenjivale velikom brzinom stvarajući tako sjetan film o bezbrižnim mladenačkim danima u kojima se nisu skidali osmijesi s lica i kad su sve pružene mogućnosti bile dobre jer se za bolje nije znalo.

Troje mladih izašlo je iz autobusa u Gornjoj Kašini i uz žamor i cvrkutanje krenulo je cestom prema Donjoj Planini. Više se ne sjećam je li cesta bila asfaltirana i ne znam jesmo li samo tražili novi put prema Lipi ili druge mogućnosti nije bilo. Kako je čovjekovo sjećanje varljivo i nepoznato. U *trofrtaljnim* hlačama što ih je baka na staroj singerici pokrpala i prekrojila od iznošenih samterica, u kariranim flanelastim košuljama, iznošenim cipelama i s platnenim ruksacima na leđima bili smo ponosni planinari koje nije imao

tko vidjeti jer u ovom bespuću nije nitko živio. Bez fotoaparata (imatи ruskog Zenita u domu bila je prava dragocjenost koja se nije davala djeci u ruke) i bez mobitela koji tada nisu ni postojali, crno-bijele fotografije ostale su sačuvane još samo u sjećanju.

Danas planinarska markacija počinje na autobusnom okretištu¹ u Gornjoj Kašini. Ubrzo ostavljam cestu, a s njom i sjećanja, i skrećem prateći markaciju pored razrasle kupine i preko bujne livade u gustu šumu, pomalo nalik na divljinu. Staza vodi strmo uzbrdo, onako kako se već penju uzbrdo staze oko Gornje Kaštine. Vidika nema, tek se ponegdje može zaviriti izvan šume i krajičkom oka vidjeti u zoni šuma i zaštitnog zelenila Parka prirode Medvednica napušten kamenolom Vukov dol, poznat i kao Kašinski kamenolom, Goli brijég koji poslije kiše obiluje vrganjima ili pak brežuljak

¹ ZET-ova autobusna linija broj 263 Dubec - Sesvete - Gornja Kašina - Gornja Planina

Prekrižje ili Križevčak² s kojeg je osobito lijep pogled na Kašinu. U predjelu zvanom Mlake mnogo je niskih grmića *drijedeka*³, ali ukusnih plavih bobica na njima odavno više nema.

Planinarski put prolazi preko Gradeca (411 m), »jednog od arheoloških lokaliteta na području Sesvetskog prigorja koji je otkriven korištenjem podataka digitalnog modela reljefa i ortofotokarata. Lokalitet Gradec nalazi se istočno od crkve svetog Jurja u Donjoj Planini. Pripada fortifikacijskom nalazu iz kasnog srednjeg vijeka. To je bilo zemljano-drveno gradište elipsastog oblika s vidljivim obrambenim jarkom (ili dvama jarcima) na istočnoj strani. Oko vrha se primjećuju zemljani ‘put’ i ‘nasip’ koji ga označuju kao arheološki lokalitet. Na zapadnoj i južnoj strani unutar lokaliteta vidljive su manje udubine, vjerojatno ostaci nastamba drvenih kuća, bez vidljivih tragova kulturnog sloja, kao i na cijelom gradištu.

Drugi važan nalaz je na brdu Gradišće (332 m) koje se nalazi između potoka Vukova dola i Bijeleka, nasuprot Gradeca. Lokalitet također pripada fortifikacijskom nalazu iz kasnog srednjeg vijeka. Riječ je o zemljano-drvenoj okrugloj utvrđi koja se sastojala od središnjeg zemljanog uzvišenja, okruženog obrambenim jarkom i zemljanim bedemom. Oblije terena jasno ukazuje da je riječ o građevini fortifikacijskog karaktera. Utvrdu se može svrstati u tip visinskih utvrda kružnog oblika. Najvjerojatnije je bila izgrađena od drva i zemlje jer nema nikakvih ruševina ni tragova kamena i drugoga građevnog materijala.⁴

Zrak miriše na bazgu i bagrem i ja ga upijam kao što žedna spužva upija kapljice vode. Pored staze leže nagriženi klipovi kukuruzu koje su lovci ostavili za dohranu divljači. Veseli me što još u ovim šumama ima životinja koje su spremne prići

2 U Gornjoj Planini se 1297. spominju križari ili križnici (lat. *crucis, križ*) koji su na brdu Gradišću navodno imali samostan. Moglo bi se pretpostaviti da je brežuljak Križevčak pripadao nijihovom posjedu Planini, osobito jer se nalazi upravo nasuprot brdu Gradišću. Izvor: (1977) *Planinarsko-turistički vodič po Sesvetskom prigorju*. Sesvete: PD Lipa Sesvete. Str. 116

3 Drijedek (reg.), borovnica

4 Izvor za tekst i nazive: Antolković, D. (2016) *Stari gradovi, utvrde, dvorci i srednjovjekovna kultura [online]*. Dostupno na: <https://darkantolkovic.wordpress.com/2016/02/21/primjenadigitalnog-modela-reljefa-dmr-u-otkrivanju-arheoloskih-lokaliteta/> [19. srpnja 2020.], a prema *Damir Fofić, dipl. arheolog i povjesničar – Kustos Muzeja Prigorja, Sesvete. Izvor: info br. 31/veljača 2014. i Muzej Prigorja – muzejprigorja.hr*

Planinski melin

tako blizu ljudima, ali i ljudi koji su spremni pomagati životinjama čija su prirodna staništa i opstanak ugroženi upravo ljudskim djelovanjem. Iznad mene je preletio orao. Sletio je na obližnju bukvu čvrsto uhvativši odeblju granu snažnim kandžama, lako kao da je uhvatio mekano meso. Gledala sam ga, a on mi je uzvraćao pogled svojim bistrim, jantarnim očima pa mi se činilo da vidi kroz mene. Nismo se bojali, bili smo samo malo iznenađeni obostranim prisustvom na ovom pustom mjestu. Divlji zec je pretrčao stazu i odskakutao dugim nogama u sigurno skrovište od grmlja i lišća.

Tako, korak po korak, dolazim do križanja šumskih putova. Desna staza je dio poučne etno-staze »*Planinski melini*« koja vodi prema potoku Vukovu dolu i planinskim mlinovima, dok ravno nastavljaju zajedno planinarska i poučna staza i za desetak minuta dolaze do crkve svetog Jurja Mučenika u Donjoj Planini. Odavde vodi dobro poznat planinarski put na goru Lipu ili pak manje poznat poučan put natrag prema planinskim mlinovima.

Putnik namjernik teško može odoljeti zovu starih mlinova pa će zato skrenuti na poučnu stazu. Iako nema velike strmine, blatan put i vlažno lišće čine stazu prilično skliskom. Za tek nekoliko minuta pored puta i pod samim vrhom brežuljka naići će na *zdenec*. Okoliš oko bunara je mokar, miriše na vlažnu zemlju i trulo lišće. Čudna šuma u kojoj se mijesaju bjelogorična i crnogorična stabla prijeći prolazak sunčevim zrakama pa čovjek ne zna je li iznad šume uopće

sunčan dan. Čovjek se ne može ne zapitati čemu služi ili je služio bunar nadomak vrhu brežuljka i odakle voda u bunaru. Krenula sam tragom svojih pitanja i od drage i susretljive mještanke Donje Planine gospođe Danice Igrc (83)⁵ saznala da je bunar star osamdesetak godina i da je do izgradnje vodovoda opskrbljivao Planinice ukusnom, pitkom vodom i služio kao pojilište za stoku. Tih su dana ljudi danju dolazili po vodu za svoje potrebe, a noću dovodili konje i drugu stoku da ih napoje na zdencu koji nikad nije presušio – čak ni onda kad su svi drugi izvori u okolini ostali bez vode. Nikome zapravo nije jasno odakle dolazi voda što tako obilno puni bunar. Gospođa Igrc se sjeća da je trebalo duboko kopati zemlju da bi se došlo do vode i dugačkog lanca kojim su spuštali kantu u bunar da bi zgrobili vodu. Danas više nema ni drvena krova, ni lanca, ni koloture. Iz bunara više ne piju vodu ni ljudi, ni stoka, samo stotine punoglavaca migoće kroz ustajalu vodu čekajući vrijeme kad će se preobraziti u male žabice.

Silazak prema potoku Vukovu dolu kroz predio koji mještani nazivaju *Drvosjéčina šuma* nešto je strmiji, kakvi već jesu silasci s brda prema potocima. Potok Vukov dol teče vijugavim tokom između šumovitih, zelenih brda uredno poslaganih uz cestu što spaja naselja Gornju Planinu i Gornju Kašinu, u Parku prirode Medvednica. Ovo je zaštićeno područje bogato prirodnom i kulturnom baštinom i pripada području Natura 2000⁶. Kao što sama Medvednica u svom imenu čuva spomen na medvjede koji već stoljećima ne žive u njenim brlozima, tako se i u imenu potoka Vukova dola nalaze vukovi koji su također davno nestali iz medvedničkih šuma.

Na potoku je nekad bilo deset mlinova-vodenica koji su u drugoj polovini 20. stoljeća

5 Uz posebnu zahvalu gospođi Danici Igrc za priče o negdašnjem životu na prostoru Donje i Gornje Planine i za korištene lokalne nazive.

6 Natura 2000 je ekološka mreža Europske unije koju čine prirodni stanišni tipovi i staništa divljih vrsta od interesa za Europsku uniju. Ured bom o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže utvrđena je ekološka mreža Natura 2000 Republike Hrvatske. Ekološka mreža Natura 2000 Republike Hrvatske obuhvaća 36,67 % kopnenog teritorija i 16,26 % teritorijalnog mora i unutarnjih morskih voda RH, odnosno 29,34 % ukupne površine Republike Hrvatske.

KLARA JASNA ZAGAR

Igrcev melin

prepušteni eroziji vremena i propadanju. Tri su bila gornjoplaninska, a sedam ih je pripadalo Donjoj Planini. Mlinovi su dobili nazive po prezimenima obitelji u čijem su vlasništvu bili pa su tako postojali Benčecov, Kučkov, Babićev, Boscov, Igrcev, Tarandekov, Sajkovićev, Kovačev, Gegurcov i Brlekovićev melin. Njihova vrijednost kao kulturnog dobra je nemjerljiva, a unazad desetak godina udruga »Planinska družina«, koja se bavi očuvanjem povjesno-kulturnih i prirodnih znamenitosti prigorskog kraja, počela ih je popravljati i obnavljati. Do danas su obnovljena tri mlina: drveni Igrcev melin, kameni Tarandekov melin i betonski Boscov melin, koji danas nosi naziv *Planinski melin*. U Planinskem melinu nedostaje još samo mlinski kamen pa bi se i danas moglo mljeti žitarice. Igrcev melin je uređen kao tradicijska kuća, a Tarandekov služi kao izložbeno-edukacijski prostor. U vrijeme kad su mlinovi mljeli žito i kukuruz cijeli je kraj mirisao po pečenim *kuružnjacima*⁷. Žitarice su se mljele danju i noću pa za mlinare nije bilo odmora. Za olujnih, kišom obilnih noći, kad bi potok nabujao i brže okretao mlinsko kolo, trebalo je ustati iz topla kreveta, otići do mlinova i zaustaviti dotok vode da se žito prebrzo ne samejte, mlinski kamen ne sastruže i kamena prašina uđe u brašno.

Na poučnoj stazi »*Planinski melini*« posjetitelj se kroz niz terenskih igara može okušati

7 Kuružnjak (reg.), kukuruzni kruh

u vlastitim vještinama orientacije i kretanja po šumskom, neravnom terenu, penjanju, ljuštanju, održavanju ravnoteže i gađanju. »Djeci danas šumska vila daruje krila« pa se i ja smijem poput djeteta igrajući karike na marike i tri za redom, svirajući na šumskim orguljama i granofonu, gađanjem boca iz pračke, gongom budeći strašnog zmaja i hodajući po leđima zmije. Priroda je zaista najčudesniji skulptor. A s pravim zmijama treba biti oprezan! Raslinje uz potok je gusto, a zmije, osobito bjelouške i bjelice, vole takva staništa. Čak su redovni posjetitelji obližnjih dvorišta.

Većina kultura ima u svojoj mitologiji mnogo bogova i duhova zato što su duhovi svuda oko nas. Svaka stijena, potok i brdo mogu imati vlastita duha. Mitovi su fascinantne priče jer diraju u srca i ljudske umove i dopiru do same srži ljudskog bića. Priče nastaju iz intimnog odnosa čovjeka i prirodnog i duhovnog svijeta, iz odnosa koji su mnogi ljudi izgubili. »Pretpostavlja se da područje potoka Vukova dola ima tri točke mitskog krajobraza, odnosno tri točke trojne strukture. Dvije točke su potok Vukov dol i crkva svetog Jurja, a treća još nije otkrivena. Po toj pretpostavci Vukov dol je dobio ime po Velesu⁸ koji ubija vuka, crkva svetog Jurja po Jarilu⁹, dok je mlin materijalni izraz Perunove¹⁰ moći.«¹¹ Skrivena od vanjskog svijeta istražujem moći ljubavi i ljubomore, dobra i zla, propitujem važna pitanja i to moj intimni odnos s prirodom čini očaravajućim.

Iz mlinova se osjeća ustajao miris vlage. Sjećanja su mi u obliku topnih suza skliznula niz lice. Crno-bijele slike derutnih, gustom šikarom obraslih mlinova u čiju unutrašnjost mladić i dvije djevojke pokušavaju zaviriti gazeći kroz potok i derući ruke i noge na oštem trnju lijepo su se slagale s pričama iz slavenske mitologije o kojima

8 Veles, Volos ili Voloh u slavenskoj mitologiji bog je zemlje, voda i podzemlja. Povezivan je sa zmajevima, stokom, magijom, glazbenicima, bogatstvom i prijevarom. Perunov je glavni protivnik, a njihova je borba jedan od najvažnijih mitova u slavenskoj mitologiji.

9 Jarilo je u slavenskoj mitologiji bog vegetacije i bog koji hoda kroz godinu.

10 Perun je u slavenskoj mitologiji bog groma i munje (gromovnik), vrhovno božanstvo u panteonu slavenskih bogova.

11 Glažar, S. i ostali (2013) *Inventarizacija i Smjernice za revitalizaciju mlinova uz potok Vukov Dol u Planini Gornjoj i Donjoj: Stručni projekt* [online]. Dostupno na: <https://prezi.com/lhcm4qbzx0i/untilted-prezi/> [24. svibnja 2020.]

Tarandekov mlin

tada nisu ništa znali. Mladi ljudi iz crno-bijelih sjećanja odavno su odrasli. Danas imaju skupe mobitele i fotoaparate, ali malo zajedničkih sjećanja, imaju skupu planinarsku opremu, a čini se da jedni drugima smetaju u planini, voze skupe automobile i ne znaju da još uvijek vozi ZET-ov autobus iz Sesveta do Gornje Kaštine, a izgubili su se kao ljudi u ovom čudnom svijetu odraslih. Bacila sam sjećanja u potok da ih odnese daleko u plave daljine, obrisala suze i krenula strmom, skliskom stazom prema crkvi svetog Jurja u Donjoj Planini, mojoj najdražoj polaznoj točki prema gori Lipi.¹²

Crkva dijeli tužnu sudbinu starih objekata koji su teško stradali u nedavnom razornom potresu koji je zadesio Zagreb i okolicu. Još i danas, tri mjeseca kasnije, tlo se trese. Teško mi je gledati sve te napukline i sva ta oštećenja na toj dragoj, staroj crkvici u kojoj se više ne služe mise i ne zvoni zvono točno u podne razligežući se tišinom među obroncima gore Lipe. Lipa je samotna, zelena i tiha. Kao da su baš svi zvukovi nestali u velikom lijevku tišine, kao da u njoj nema živa stvora. To je svijet teško uočljivih titraja, šutnje i neizgovorenih riječi. To je svijet umirenosti u kojem osjećaji postoje bez potrebe da budu naglas izrečeni. Pomislila sam da joj samoča baš lijepo pristaje.

12 Planinari često s ovog mesta nastavljaju cestom do Gornje Planine pa usponom na Tepčinu špicu.

NARUČITE
PLANINARSKI KALENDAR
ZA 2021. GODINU!

TOMISLAV MARIKOVIC

TOMISLAV MARIKOVIC

Sredinom studenoga iz tiska izlazi atraktivan zidni kalendar HPS-a za 2021. godinu. Kalendar sadrži velike i male slike planinske prirode poznatog planinarskog fotografa Tomislava Markovića. Kao i proteklih godina, **cijena kalendarja je 35 kuna**, a za narudžbe od 10 i više primjeraka preko planinarskih društava odobrava se **popust od 20%**. U narudžbi treba naglasiti hoće li se kalendar izravno preuzeti u Uredu HPS-a ili ga treba slati poštom, a u tom slučaju u račun će biti uključeni i poštanski troškovi. **Format kalendarja je 48 x 33 cm**, a tvrda poštanska omotnica štiti ga od oštećenja na putu do naručitelja.

8 KOLOVOZ 2021

Gore i dolje (Stjepan Ožigović i Veliki Kapuk (Gorski kotar))

PONEDJELJAK	UTORAK	SRBIJAN	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDJELJA
26	27	28	29	30	31	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31	1	2	3	4	5

Hrvatski Planinarski Savez

9 RUJAN 2021

Gore i dolje (Veliki Rostnik i Schlossberg dom Dejge Jelen u Šume)

PONEDJELJAK	UTORAK	SRBIJAN	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDJELJA
30	31	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10

Hrvatski Planinarski Savez

**Narudžbe se primaju putem: web-trgovine – www.hps.hr
e-maila: uredhps@hps.hr, tel. 01/48-24-142, 01/48-23-624**

pripremio: Vjekoslav Kramberger, Požega

Planinarske značke

Kao dugogodišnji sakupljač planinarskih značaka, želio bih po nagovoru prijatelja planinara i kolekcionara koji su imali uvid u moju zbirku, planinarskoj javnosti predstaviti dio te kolekcije. U njoj je sada više od dvije tisuće različitih planinarskih značaka. Radi popularizacije planinarske faleristike, nastojat će u svakom broju Hrvatskog planinara obraditi po jednu temu vezanu uz značke nekog planinarskog društva, planinarske obilaznice, planinarskog objekta, planine ili događaja.

Danas značke nisu toliko popularne kao prije Domovinskog rata, pa i devedesetih godina prošlog stoljeća, no ipak su mnoga planinarska društva nastavila tradiciju izrade značaka za svoje članove ili prijatelje. Brojne današnje planinarske obilaznice prati numerirana značka, kao nagrada za uspješan obilazak, a postoje i značke raznih planinarskih

manifestacija i obljetnica. U neku su ruku značke i dalje prisutne u našem planinarskom svijetu, ali nisu masovno zastupljene kao nekada pa ih gotovo i ne primjećujemo. Predstaviti ćemo značke s prostora cijele bivše države, bit će također značaka iz vremena prije Drugoga svjetskog rata, ali i onih novijeg datuma, a držat ćemo se uglavnom onih koje su izrađene na području Lijepe Naše. Moguće je da ćemo nakratko skrenuti i u planine susjednih zemalja, baš kao što nas i planinarski izleti znaju odvesti, primjerice, u Sloveniju ili Bosnu i Hercegovinu.

Nadam se da će mnogima te planinarsko-falerističke teme biti zanimljive, a možda ćemo potaknuti društva da razmisle o izradi metalnog amblema ili planinare da se zainteresiraju i posvete sakupljanju planinarskih značaka. S obzirom na to da je mnogo mladih planinarskih društava, vrlo je moguće da ne

Planinarske značke iz zbirke Vjekoslava Krambergera

posjedujem njihovu značku, no nadam se da mi to nitko neće zamjeriti. Također je moguć sličan slučaj i sa starijim društvima koja su u povodu obljetnica izdavala prigodne značke. Do mnogih takvih značaka nisam uspio doći jer su izrađene u manjim količinama i obično su manje dostupne. Podatak ili novost o nekoj znački možete slobodno javiti elektroničkom poštom autoru ove rubrike.

Svaka će tema biti popraćena kratkim povijesnim pregledom i podacima koje crpim uglavnom s internetskih stranica planinarskih društava i stranice HPS-a, a tu je i informacijama bogata arhiva časopisa Hrvatski planinar. U starijim brojevima našeg časopisa može se pronaći serijal prikaza planinarskih značaka koje je pripremio sportski povjesničar i kolezionar Nikola Kizem. Početkom devedesetih godina 20. stoljeća u svakom su broju časopisa bile zastupljene planinarske značke u obliku maloga kataloga i slike u boji na zadnjoj stranici časopisa. Tada se i Vlado Božić, speleolog i član Uredničkog odbora Hrvatskog planinara, dotaknuo značaka, i to speleoloških. Međutim, osim njihove kratke kataloške objave planinarskih i speleoloških značaka, na našim prostorima nije bilo sličnih pokušaja. Značke su u ovom časopisu više puta spominjane, objavljujivale su se imena i prezimena obilaznika nekih planinarskih obilaznica, po brojevima, bile su reklamirane, no mnogo toga nije obrađeno pa upoznavanje toga dijela planinarske povijesti predstavlja i dobar istraživački posao.

Značke su izradivane od bakrenih legura, s reljefnom površinom, često u luksuznijoj, emajlijanoj varijanti. Postoje bojene, pozlaćene, posrebrene i brončano patinirane značke, kao i značke od aluminija, koje su uglavnom proizvedene u Sloveniji. Primijetit ćemo značke s plastičnom površinom, često u literaturi navedene kao plastificirane, no točniji bi naziv za takve značke bio »osmoljene«. To su značke čija se dublja reljefna površina oboji, a zatim presvlači posebnom smolom, tako da djeluju plastično. Postoje, međutim, i plastične značke, ali one su vrlo neuglednog izgleda i lošije kvalitete. Imena proizvođača značaka uglavnom su otisnuta sa stražnje strane: IKOM Zagreb, Radionica primjenjene umjetnosti (RPU), Aurea Celje i drugi. Značke vrlo kvalitetne izrade i lijepog dizajna proizvodile su se u radionici Branka Kasuna iz Zagreba, koji je djelovao od kraja četrdesetih do sredine sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Karakterizira ih uvrnuta igla pri vrhu gdje se spaja sa značkom.

Prve narudžbe planinarskih značaka na našim prostorima datiraju od početka 20. stoljeća, kada HPD oglašava prodaju društvenih znakova za

Znakovi HPD-a (desno), PSH-a (lijevo) i HPS-a (u sredini)

članove, a taj prvi znak proizведен je u Austriji. U godinama koje su slijedile izrada značaka prati trend koji je bio popularan u svim sferama društvenih okupljanja čitave Europe, a planinarske značke tada proizvode domaći majstori rezbari i kovnici poput Griesbach i Knaus u Zagrebu, Sorlini iz Varaždina, Umjetna radionica u Zagrebu i drugi. Bit će riječi i o fantazijskim (lažnim) značkama podružnica HPD-a prije 1945., koje su nastale isključivo zato da bi se prevarili kolezionari.

Za kraj evo i nekoliko rečenica o terminu koji je u ovom tekstu više puta spomenut. To je faleristika. Riječ je o razmjerno mladoj znanstvenoj disciplini iz skupine pomoćnih društvenih znanosti, čiji naziv potječe od latinske riječi phalerae, kojom se u rimskom svijetu nazivao medaljon za odlikovanje rimskih legionara, preteče odlikovanja u današnjem svijetu. Faleristikom je obuhvaćeno proučavanje odlikovanja, medalja, plaketa i značaka, kao medija, čija je svrha iskazivanje časti, pokazivanje zasluzene nagrade ili označavanje pripadnosti nekom udruženju. Ovu je rubriku u HP-u najzgodnije nazvati »Planinarska faleristika«.

Nakon godina i godina sakupljanja, želja mi je i dalje prikupljati planinarske značke, a cilj mi je u budućnosti izdati katalog značaka koji bi obuhvatio većinu planinarskih značaka iz Hrvatske i susjednih zemalja, s obzirom na prošlost koja nije poznavala granice, a sletovi, transverzale, ekspedicije i mnoge druge planinarske aktivnosti bile su zajedničke diljem bivše zemlje.

Pozivam sve zainteresirane da se za sva pitanja, sugestije, ideje, razmjene i slično obrate na adresu elektroničke pošte planinarska.faleristika@gmail.com.

IN MEMORIAM

Krunoslav Hornung

20. 4. 1959. – 27. 8. 2020.

Zadnjih dana kolovoza nenadano je prestalo kucati srce najsvestranijeg slavonskog planinara, Krunoslava Hornunga iz Belišća.

Bavio se svim vrstama aktivnosti koje povezujemo s planinarstvom. Bio je markacist, orijentacist, vodič, transverzalac, turni skijaš. Istaknuo se i kao speleolog, speleoronilac te ronilac u ekološki incidentnim situacijama. Bavio se i alpinizmom, kao i sportskim penjanjem. Sudjelovao je u brojnim akcijama spašavanja, među kojima i zahtjevnim akcijama helikopterskog spašavanja. Također je bio i aktivan kajakaš, paraglajder, brdski biciklist i mnogošto drugo. U svim tim djelatnostima i specijalizacijama Kruno je prošao put od učenika do vrsnoga učitelja. Pri tome nije samo hodao ugaženim putovima već je uvijek ucrtavao nove ili ispravljao korištene karte i skice. Zapažene rezultate postigao je i kao fotograf i snimatelj. Kamerom je snimao i pod vodom za potrebe informativno dokumentarnog programa HRT-a.

Organizirao je i vodio niz speleoloških i alpinističkih ekspedicija i uspona, npr. Lukina jama, Panjkov ponor, uspon na Mont Blanc s francuske i talijanske strane 1982., 1986. i 1995. godine, Naya Kanga (Nepal, 5846 m), Uhuru Peak (Kilimanjaro, Tanzanija, 5895 m) i Elbrus (Ullu Tau, Kavkaz). Vrijedno je spomenuti prvi prolaz Vihoraškog puta u zimskim uvjetima te sudjelovanje na Memorijalu 26 smrznutih partizana na Matić poljani 31 puta.

Kruno Hornung se s planinarstvom upoznao prilikom školovanja u Zagrebu. Od 1977. bio je član planinarske udruge, najprije PD-a Vihor, zatim PD-a Sutjeska iz Zagreba, a kada se je vratio u rodno Belišće učlanio se u PD Zanatlija iz Osijeka. Sa skupinom prijatelja 1994. godine ostvario je svoju želju iz mladosti te osnovao HPD Belišće. Također je jedan od osnivača Društva za istraživanje i snimanje krških fenomena Dinaridi iz Zagreba.

Sudjelovao je u organizaciji i provođenju brojnih planinarskih škola i držao više od stotinu promidžbenih predavanja uz dijapositive i video filmove diljem Hrvatske. Pripremao je Priručnik za planinarske škole, brošuru o sudjelovanju slavonskih planinara na Memorijalima 26 smrznutih partizana, a kao koautor i knjigu o Prvoj slavonskoj ekspediciji Kavkaz '90.

U planinarskoj organizaciji bio je na raznim dužnostima: prvi predsjednik HPD-a Belišće, prvi pročelnik Stanice vodiča Slavonije, vođa 2. slavonske ekspedicije Nepal '94, predsjednik Slavonskog

planinarskog saveza te član Glavnog odbora Hrvatskog planinarskog saveza.

Za svoj rad u planinarskoj organizaciji dobio je brojna priznanja među kojima se ističu - Srebrna značka s hrastovim listom PD-a Zanatlija u Osijeku, Srebrni znak HPS-a te priznanje Slavonskog planinarskog saveza za životno djelo Đuro Pilar.

Još će se mnogo slavonskih planinara popeti na mnoge planinske vrhove i zaviriti u nebrojene spilje dok netko ne bude sakupio toliko planinarskog znanja i imao toliko empatije za svakog u svojoj blizini, pa da bude kao Kruno – čovjek koji je dijelio sve sa svima.

Đorđe Balić

Mario Schiavato

31. 5. 1931. – 25. 9. 2020.

Hrvatsko planinarstvo izgubilo je još jednog zaslужnog pojedinca. U Rijeci je 25. rujna u 90. godini života preminuo istaknuti alpinist, planinar i književnik na talijanskom jeziku Mario Schiavato. Još za života stekao je status legende u talijanskoj manjinskoj zajednici u Rijeci.

Rođen je 31. svibnja 1931. u mjestu Quinto di Treviso u Italiji od oca Santea i majke Emme, rođ. Vanin. Odrastao je u nadničarskoj obitelji, s kojom se 1942. doselio u Vodnjan, tada grad u Kraljevini Italiji. Od 1948. živio je u Rijeci, gdje je završio gimnaziju. Planinariti je počeo s poznatom riječkom obitelji Petrić. Bio je član riječkih planinarskih društava *Torpedo*, *Platak* i *Obruc* te Cluba Alpino Italiano. Na prostoru bivše Jugoslavije obišao je planine od Julijskih Alpa do Prokletija i popeo se na mnoge vrhove. Uspeo se na brojne vrhove u Alpama (Mont Blanc, Monte Rosa, Cervino, Tre Cime di Lavaredo, Gran Paradiso, Dent du Géant, Grand Combin, Matterhorn, Bernina, Disgrazia, Ortler). Osvojio je sve glavne vrhove Dolomita, Karnijskih Alpa, Visokih Tura (Grossglockner itd.) i Tatra, a bio je i na Olimpu. Sudionik je brojnih alpinističkih ekspedicija, na kojima se uspeo na tri vrha viša od 7000 m i znatan broj pettisućnjaka i šesttućnjaka. Bio je član prve hrvatske i riječke ekspedicije na Ararat (5175 m) 1970., međunarodne ekspedicije na Mount Kenyju (5199 m) 1978., međunarodne alpinijade u Pamir – Pik Lenjin (7134 m) 1980., međunarodne ekspedicije na indijsku Himalaju – Trisul (7120 m), i to na skijama, 1981., u argentinskim Andama popeo se na Aconcagu (6959 m) 1983./1984., u vulkanskim planinama Ekvadora na Cotopaxi (5867 m) i Chimborazo (6310 m), 1987., bio je na pustinjskim planinama Sahare (Gautier i Tadrart) 1988., na nepalskoj Himalaji (Island Peak, 6180 m) 1989. i u čileanskim Andama (Ojos del Salado, 6885 m) 1992. Bio je i dva puta s Komisijom za špilje Boegan iz Trsta član speleološke ekspedicije u dubinama planine Kronio (Sicilija).

Kao iskusan planinar, znatno se angažirao u poticanju mladih generacija na osvajanje zahtjevnijih vrhova te im je na razne načine pomagao u pripremama i usponima. Stekao je 1970. zvanje planinarskog vodiča u Hrvatskoj. Kao vodič, organizirao je i pratilo mnogobrojne izlete, pogotovo one mladih članova talijanskih udruženja na slovenske, hrvatske (Velebit i Dinaru) i crnogorske planine. Obišao je osam planinarskih obilaznica, među ostalima Slovensku planinsku pot i Velebitski planinarski put. Sudjelovao je u

Mario Schiavato na Lenjinovu vrhu u Pamiru 1980.

trasiranju i markiranju Riječke planinarske obilaznice i obilaznice Snježnik – Snežnik.

Bio je i član Hrvatske gorske službe spašavanja. Objavio je mnoštvo članaka o planinama i ekspedicijama (u listu La Voce del Popolo iz Rijeke, Našim planinama, Zborniku planinara Seniora PD-a *Platak* i u talijanskim glasilima L'Eco di Bergamo, Alpinismo Goriziano iz Gorice i Le Alpi Venete). Godinama je po planinarskim društvima, školama i udrugama održavao putopisna predavanja, uz prikazivanje dijapositiva koje je tijekom godina osobno snimio. Za velike zasluge proglašen je počasnim članom PD-a *Obruc* iz Jelenja i podružnice CAI iz Trsta. Dobitnik je Srebrnog znaka Planinarskog saveza Hrvatske 1972.

Radio je četiri desetljeća u Rijeci kao korektor i novinar, do umirovljenja, a potom i kao strojnoslagar u novinsko-izdavačkom poduzeću Edit, Riječkoj tiskari i Novom listu. Ostvario je vrlo bogat opus kao pripovjedač, pjesnik, dramski pisac i publicist, a bavio se i prevodenjem s hrvatskoga na talijanski jezik. Pisao je i poeziju inspiriranu planinama. Objavio je 10 romana i više od 500 pripovijedaka u raznim dnevnim novinama i časopisima, za što je dobio mnogo brojne nagrade u Hrvatskoj i Italiji. Od 1973. bio je član Društva hrvatskih književnika. Dobio je Zlatnu plaketu Grb Grada Rijeke za doprinos na području kulture 2011. te razna druga priznanja i nagrade. Kao samozatajan čovjek, nije se isticao i zato je ostao manje poznat široj hrvatskoj planinarskoj zajednici.

Eduard Hemar

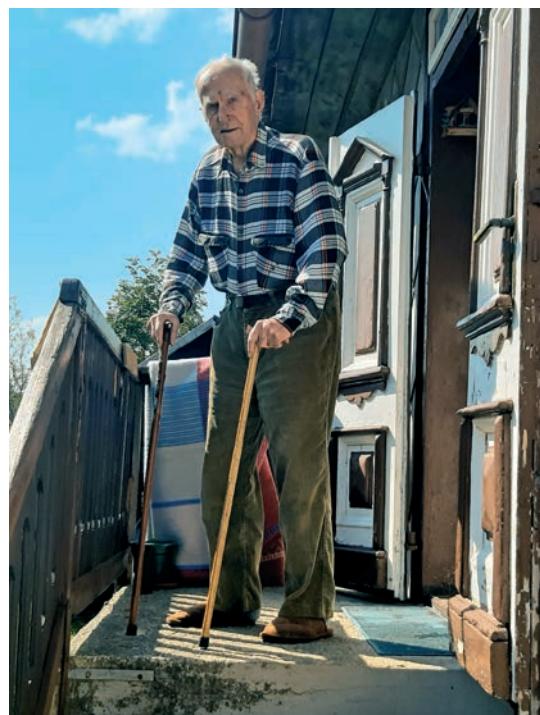
Legendarni planinar Branko Blažević iz Mrkoplja navršio 100 godina života

Prije godinu dana na stranicama HP-a opširno smo predstavili našega najstarijeg planinara Branka Blaževića - Branu u povodu navršenih 99 godina života. Svima koji ga poznaju i znaju koliko je vitalan za svoje godine već je tada bilo jasno da će ući u ekskluzivan klub stogodišnjaka. To se 25. rujna ove godine, kada je Brana navršio 100 godina života, i dogodilo.

Nažalost, planirana proslava njegova jubilarnog rođendana, a ujedno i proslava stogodišnjice planinarstva u Mrkoplju (prvo društvo osnovano je 1920.), morala je biti otkazana zbog pandemije. Brana bi se jako veselio proslavi i dolasku prijatelja planinara iz svih dijelova Hrvatske, ali viša je sila ovaj put presudila. Brana je rođendan proslavio u obiteljskom krugu daleko od rodnoga kraja. Naime, njegova se kći Gordana prije pola stoljeća udala u Beogradu i ostala tamo trajno živjeti. Brana je nakon smrti supruge ostao sam u Mrkoplju i zbog visokih godina života posljednjih je nekoliko zima provodio kod kćeri. Čim bi došlo proljeće, njih bi dvoje sjeli u auto i došli u Mrkopljal, bez kojega ne mogu. Tako je bilo i ove godine, ali kad

100. rođendan Brane Blaževića

Brana ispred svoje kuće u Mrkoplju u ljetu 2020.

su vidjeli da proslave zbog pandemije ne može biti, a i bojeći se mogućih komplikacija na državnoj granici kojima smo ljetos svjedočili, napustili su Mrkopljal već polovinom rujna. Sve to međutim nije sprječilo brojne hrvatske planinare i prijatelje da Brani 25. rujna čestitaju 100. rođendan. Čestitka je objavljena i na mrežnoj stranici HPS-a, a prenijelo ju je i nekoliko drugih internetskih portala.

Za ovaj smo tekst dobili i ekskluzivnu rođendansku fotografiju. Brana i kćerka Gordana već najavljuju proslavu 101. rođendana nagodinu u Mrkoplju jer se nadaju da će pandemija dotad biti okončana. Ne treba sumnjati da će najstariji hrvatski planinar, koji se još uvijek može sam kretati, to i dočekati, ali za ovo drugo ne možemo biti sigurni.

Podsjetimo se samo ukratko nekih fascinantnih podataka iz njegova života. Rođen je 25. rujna 1920. u Mrkoplju. U planinarstvu je aktivno proveo više od osam desetljeća. Počeo je planinariti 1936. popevši se na Bjelolasicu i potom na Bijele stijene, a na Danim hrvatskih planinara održanima na Omanovcu na Psunjku u lipnju 2016. dobio je priznanje kao najstariji sudionik skupa. Uz to je skijao od svoje 4. do 92. godine. Kao izvanredno vitalan čovjek, sudjelovao je sa 76 godina u pohodu na Mont Blanc i popeo se do

visine od 3600 m, a u 80. godini života bio je na vrhu Ankogela (3246 m) u Visokim Turama. Do prije dvije tri godine pješačio je na Matić-poljani.

Sada je drugi najstariji pojedinac u hrvatskom sportu uopće, iza Antona Gregorića iz Labina.

Za njegov dugogodišnji rad i doprinos HPS mu je dodijelio Zlatni znak 1996. i Plaketu 2000.

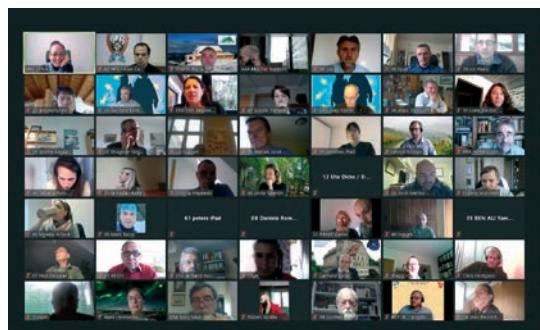
U ime svih hrvatskih planinara i planinarki želimo Brani sve najbolje u povodu visokoga životnog jubileja, sa željom da ostane vitalan kao i dosad. Veselimo se njegovom ponovnom dolasku u Hrvatsku sljedeće godine i proslavi 101. rođendana u voljenom Mrkoplju!

Eduard Hemar

51. godišnja skupština Europske pješačke asocijациje

U subotu 3. listopada 2020. održana je 51. godišnja skupština Europske pješačke asocijacije (ERA-EWV-FERP) koja skrbi o europskim pješačkim putovima. Umjesto u katalonskom gradu Gironi, kako je izvorno bilo planirano, zbog epidemioloških razloga sastanak je održan elektronički, putem aplikacije za održavanje telekonferencija.

Na sastanku su iznesena i prihvaćena izvješća o radu u razdoblju od prošle skupštine održane 2019. u Bad Urachu u Njemačkoj. Također su doneseni plan rada i finansijski plan za idućih godinu dana te su u članstvo primljene dvije organizacije koje razvijaju mrežu pješačkih putova u Litvi. Njihovim primanjem ERA sada u svojem članstvu ima 65 organizacija iz 35 europskih zemalja. Na sastanku su također raspravljene i donesene izmjene statuta ERA-e kojim su proširene i jasnije uredene zadaće ove europske asocijacije, a donošenjem Strategije razvoja dodatno je usmjerjen rad ERA-e u idućem razdoblju. Uz ostalo, raspravljaljao se i o načinu organiziranja i provedbi aktivnosti u uvjetima pandemije bolesti COVID-19 kao i o radu središnjeg ureda ERA-e koji je nedavno preseljen u Prag. U stanci sastanka prikazan je video o obilježavanju 50.

Elektronička skupština ERA-e

obljetnice ERA-e prošle godine. Na sastanku je sudjelovalo 73 sudionika, a vodio ga je predsjednik ERA-e Boris Mičić. Hrvatski planinarski savez predstavljao je glavni tajnik Alan Čaplar.

Hrvatsku zahvaća Europski pješački put E12. Taj je put trasiran kao posljednji u mreži europskih pješačkih putova, a osmišljen je kao dužinski put europskom obalom Sredozemnog mora. Hrvatski planinarski savez obilježio je i 2014. svečano otvorio prvu dionicu puta u Hrvatskoj.

Alan Čaplar

Dostojanstveno i lijepo na Svetom brdu

Dana 19. rujna više od 300 planinara, pripadnika specijalnih jedinica policije i Hrvatske vojske iz Domovinskog rata te njihove rodbine obilježilo je usponom na Svetu brdo 29. obljetnicu zbjega žitelja lovinačkog kraja preko Velebita. Organizatori ovog jedinstvenog pohoda bili su Udruga SJP Grom Karlovačke županije, HPD Gora iz Zagreba i PD Željezničar iz Gospića, a suorganizator pohoda Udruga žena Domovinskog rata iz Zadra. Ovim zajedničkim pohodom organizatori su još jednom htjeli zahvaliti svakom hrvatskom branitelju, a posebno onima koji su dali ono najdragocjenije – svoj život za obranu domovine. Sudionici pohoda su se posebno prisjetili putova kojima su stanovnici Lovinca, Cerja, Svetog Roka, Ričica i brojnih zaselaka morali krenuti u zbjeg da bi spasili živu glavu pred neprijateljskim vojnicima.

– Pripadnici Planinarske satnije Velebit, SJP MUP-a RH, Termiti, Tigrovi, pripadnici satnije Ban Jelačić te drugih hrvatskih postrojbi zasluzni su što danas možemo slobodno kročiti i planinariti našim Velebitom, istaknuo je član HPD-a Gora Josip Lukinić u svom sadržajnom izlaganju uoči svete mise.

Zbog poštivanja epidemioloških mjera sudionici pohoda na Svetu brdo krenuli su iz tri smjera. Tako je 50 planinara iz Gospića, Crikvenice i Senja krenulo iz Bunovca, mnoge braniteljske udruge i nekoliko planinarskih iz pravca Egeljca, a ponajveći broj planinara i drugih sudionika od Malog Halana na Majstorskoj cesti. Iako je iz svih pravaca podjednako teško doći do drugog po visini vrha na Velebitu (visokog 1751 metar), svi su bez teškoća došli na cilj. Neki su pritom pjevali domoljubne pjesme, a preko tridesetero djece od kojih ni jedno nije starije od 13 godina davala su svojim bezbrižnim skakutanjem po strmoj stazi dodatnu snagu onima koji su imali teškoća s kondicijom i godinama. Prekrasno vrijeme za hodanje, fotografiranje i uživanje u predivnim pogledima na sve strane, a posebno s vrha do bisernog Jadrana, za mnoge je bilo neponovljivo.

Više od 300 planinara na Svetom brdu

Bilo je tu ljudi svih životnih dobi. Na pohodu su sudjelovali mnogi umirovljeni pripadnici raznih postrojbi specijalne policije (kutinski Risovi, bjelovarske Omege, šibenski Jastrebovi, osječki Orlovi, karlovački Gromovi, zagrebačke Alfe). Pridružili su im se i veterani Vukova, Gromova i Tigrova. Uz spomenute planinare iz Gospića, Crikvenice i Senja, pohodu su se odazvali planinari iz Otočca, Delnice,

Karlovca, Zagreba, Zadra, Duge Rese i drugih mesta. Zanimljivo je da se drugog dana s istim ciljem pojavilo još oko stotinjak planinara koji iz raznih razloga nisu mogli doći na pohod u subotu. U nedjelju su najbrojniji bili planinari iz Ivanca, koji su došli proslaviti uz svoju desetu obljetnicu i svoj prvi organizirani uspon nakon osnivanja društva 2010. godine. Uz njih došli su planinari HPD-a Kapela iz Zagreba, skupina planinara

Misa na Jurjević stanovima pod Svetim brdom

iz Zadra te više manjih grupica iz raznih društava. Vrijedi spomenuti i sudjelovanje 35 katoličkih skauta iz Vodica. Predvodio ih je Marko Juričev Martinčev koji je zajedno sa suprugom na uspon poveo četvero svoje djece. Najmlađa sudionica pohoda je bila njihova šestomjesečna beba.

Po silasku sa Svetog brda na Jurjević stanovima iznad Dušica održana je sveta misa. Predvodio ju je velečasni Josip Šimatović, čuvar Nacionalnog svetišta na Udbini. Misno slavlje odvijalo se uz pratnju tamburice, violine i gitare u sklopu nastupa sastava Vila Velebita koji je misi na otvorenom dao poseban štih.

U uvodnoj riječi prije mise Josip Lukinić iz HPD-a Gora, nakon pozdrava svima između ostalog nadahnuto je rekao: »Zašto je Velebit čudesna planina? Zato što su na njoj planinari postali ratnici, a ratnici planinari. Planinska satnija Velebit je prva postrojba koja je zauzela vrhove te držala hrbat Južnog Velebita. Speleolozi, alpinisti, gorski spašavatelji, planinari, prirodoslovci, pacifisti... postali su stup obrane Velebita, odnosno velikog dijela Hrvatske. Dolaskom prekaljenih ratnika SJP i Tigrova, kasnije Termita, bojne Ban Jelačić i ostalih postrojbi HV, Planinarska satnija Velebit imala je ključnu ulogu u obuci policajaca i vojnika u kretanju planinom, iznimno važne izviđačke aktivnosti, navođenje topništva. (...) Vrlo bitno je zajedništvo planinarskih društava, da se okupljaju na ovakvim pohodima. Neka samo jedan godišnji izlet zamijene jednim ovakvim pohodom – Put Oluje na Dinari, na Velebitu ili bilo gdje drugdje bit će uspjeha. Budimo jaki na djelu, a ne samo na društvenim mrežama. Kao ljubitelji Velebita sjetimo se Prpe s Baških Oštarija, Tihomira (Guje) iz Skorpovca i jednog od legendi hrvatskog planinarstva, tvorca Planinarske obilaznice Vila Velebita i pročelnika Stanice planinarskih vodiča Zagreb Željka Avdagića – Dede. Ne dopustimo da se velebitski ratnici zaborave. Preko nas planinara priča o njima nikad neće završiti.«

Sudionike uspona pozdravio je inicijator pohoda Tragom zbjega lovinačkog kraja 1991. Tomislav Čanić. On je govorio o počecima uspostave pohoda 2007. nakon saznanja da je teren oko Svetog brda razminiran. Te godine se krenulo s predmarkiranjem i obilježavanjem putova Egeljac – Dušice – Sveti brdo, Dušice – Libinje – Modrići i Mali Halan – spoj sa stazom od Egeljca prema Jurjevića stanovima. Ujedno se pripremalo preuređenje vojnih baraka u planinarsko sklonište, koje je oposobio HPD Vuče bratstvo iz Zagreba. Prvi pohod organiziran je 2008. u suradnji s Općinom Lovinac. Taj put sudjelovalo je oko 140 sudionika, dok se na sljedećim pohodima broj sudionika povećavao, što je ovisilo o vremenskim uvjetima. Da bi stimulirao broj sudionika PD Željezničar je tiskao prigodan

Miro Palajs uručuje zahvalnicu za obitelj Jurjević

dnevnik i izradio značke koje su se dodjeljivale za tri, pet i sedam dolazaka na pohod.

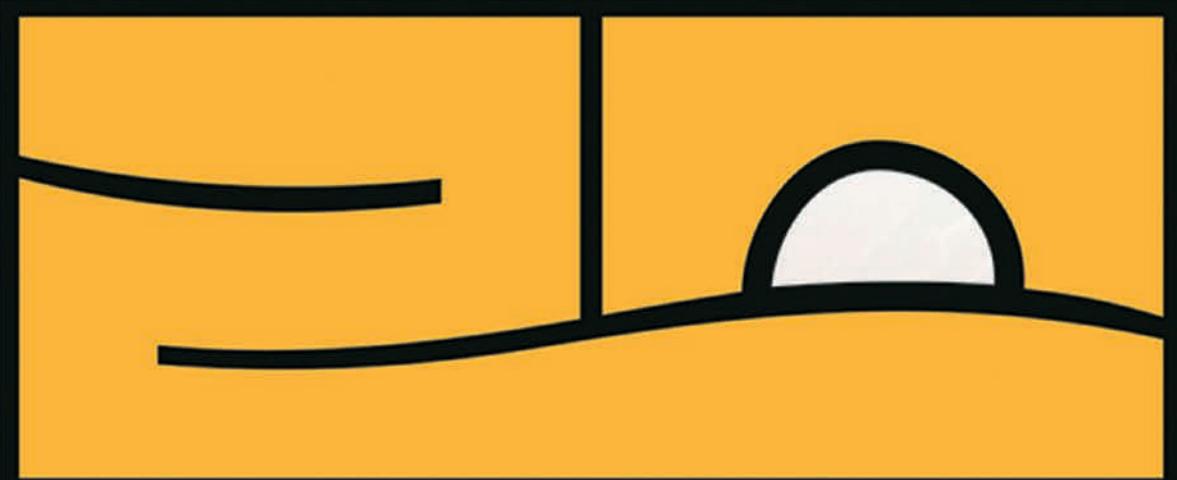
Ovogodišnji primjer zajedničke organizacije pohoda predstavlja dobru osnovu da se idućih godina pohod digne na još višu razinu. Sve tri udruge koje su bile organizatori ovogodišnjeg pohoda zahvalili su se obitelji Jurjević na gostoprимstvu i blagonaklonosti prema svim planinarama i posjetiteljima, a tajnik Udruge SJP Grom Miro Palajs uručio je prigodnu zahvalnicu.

Uz obećanje »vratit ćemo se opet« skupine planinara i branitelja postupno su se razišle, neke u smjeru Malog Halana, neke prema Egeljcu, a kod spomenika braniteljima, oni koji to ne učiniše u dolasku položili su vijence i zapalili svijeće za poginule branitelje i civilne žrtve Domovinskog rata. Branitelje i njihove potomke, planinare i sve ostale hodočasnike motiviralo je i vodilo geslo pohoda: »Nema veće ljubavi od ove: da tko život svoj položi za prijatelje svoje. (Iv 15, 13).«

Tomislav Čanić

Odavanje počasti braniteljima Velebita

DVADESET GODINA ZAJEDNO U AKCIJI

IGLU ŠPORT

